

FREUD VE SAHTE ANI SENDROMU

PHIL MOLLON
CEVRELI GORUŞ YAZAR

EVEREST: 53

PHIL MOLLON

Phil Mollon, psikanalist, psikoterapist ve klinik psikologdur. Britanya Psikoloji Derneği'nde, ortaya çıkarılmış anı konulu araştırmalar yapan bir ekibin içindedir ve bu konu üzerine geniş yazılar kaleme almıştır.

GÜROL KOCA

1964 Bursa doğumlu. Biyoloji ve İngilizce Öğretmenliği okudu, Remzi Kitabevi'nde bir süre editör oldu, Greil Marcus, Herbert Marcuse, Marlon Brando ve Michael Ignatieff gibi yazarlardan çeviriler yaptı.

Phil Mollon

Freud ve Sahte Anı Sendromu

Türkçesi:

Gürol Koca

EVEREST YAYINLARI

FREUD VE SAHTE ANI SENDROMU

Sahte Anı Sendormu

1990'ların başlarında, psikoterapi görmüş veya danışma seanslarına katılmış kişilerde, kendini çocuklukta hiç yaşanmamış bir tacizin "hatırlanması" şeklinde belli eden yeni bir zihinsel hastalık (sahte anı sendromu) ortaya çıktığı bildirildi. Bu hastalığın iyatrojenik bir durum olduğu (yani, yanlış teşhis ya da tedaviden kaynaklandığı) ileri sürülüyordu.

Bu durumdan, yetişkinlerdeki rahatsızlıkların ve psikolojik sıkıntıların çoğunun, çocukluk döneminde yaşanmış olan, unutulmuş veya "bastırılmış" cinsel istismar deneyimlerinden kaynaklanmış olabileceği inancına dayalı "ortaya çıkarılmış anı terapisi"ni uygulayan psikoterapistler sorumlu tutulmuştu.

Bu yöntemi uygulayan terapistlerin, hastalarını, hipnoz dahil çeşitli özel tekniklerin yardımıyla, bastırılmış anılarını araştırmaya teşvik ettikleri iddia edilmişti.¹ Terapistlerin ısrarcı etkisiyle, hastalar, aslında uydurulmuş olayların gerçekten olduğuna inanabiliyor, kendilerini ailelerinden koparabiliyor, hatta (ABD'de) tacizci olduklarını zannettikleri kişilerden -ki bu kişiler genellikle babalar oluyordu-, davacı olabiliyorlardı. Bu kişilerin masum olduklarını söyleyip duruma itiraz etmeleri de, hasta tarafından zanlının inkâr etme ve kendi suçunu itiraf edememe durumunun bir belirtisi olarak görülebiliyordu. Böylesi durumlarda hem hasta hem de ailesi, terapide ileri sürülen yanıltıcı fikirler nedeniyle yok yere sıkıntı çekebiliyordu.

Cinsel istismar suçlamalarının giderek yaygınlaştığı anlaşılınca, zanlılara destek vermek ve aynı zamanda belleğin belirsizlikleri konusunda insanları uyarıp, onları "sahte anı sendromu" hakkında bilgilendirmek için çeşitli lobi grupları oluşturulmaya başlandı.

Gelgelelim, amaçları kamuoyunun dikkatini "sahte anı sendromu"ndan mustarip ailelere çekmek olan kuruluşların varlığına ve bu konunun gerek

psikiyatri yayınlarında gerekse medyada geniş yankı bulmasına rağmen, bu sendromla ilgili bir tanımlamaya rastlanmaması oldukça tuhaftır. Üstelik bu sendrom, hiçbir psikiyatri ders kitabında veya psikiyatrik veya diğer tıbbi vakalarla ilgili hiçbir listede de yer almaz. Ancak burada, bilişsel psikolog ve ABD'deki Sahte Anı Sendromu Vakfı'nın danışmanı John Kihlstrom'un aşağıdaki tanımı önerdiğini söyleyebiliriz:

Bir kişinin kimliğinin ve kişiler arası ilişkilerinin nesnel açıdan yanlış olan, ama kişinin gerçek olduğuna inandığı travmatik bir anı etrafında toplanması durumu. Sendromun sahte anılarla karakterize edilmediğine dikkat edin... Dahası, anı, bireyin bütün kişiliğini ve hayat tarzını kendi merkezine çekecek, böylece diğer tüm uyuma yönelik davranışlarını bozacak denli derinleştğinde bile sendroma teşhis konabilir... Böyle bir durumda kişi, bu anıya meydan okuyacak her olaydan sürekli kaçınır.²

Bu açıkça ilan edilmiş sendrom, resmi teşhis metinlerinde henüz onaylanmamış, diğer teşhislerin arasında listeye dahil edilmemiştir ve onun özelliklerini ortaya koyan klinik bir vaka incelemesi, herhangi bir tıbbi veya bilimsel bir yayında yer almamıştır. Ayrıca kendisini “ortaya çıkarılmış anı terapisti” olarak adlandıran hiçbir psikoterapist de yoktur. Öte yandan, bu konuyla ilgili tartışmaların derinliği ve yoğunluğu da abartı sayılmayacak kadar çoktur. Örneğin, yenilerde çıkmış bir makalede durum şu şekilde tanımlanır:

Bu tartışma başından itibaren, günümüzdeki bilimsel anlaşmazlık örneklerinde rastlanmayan türden bir kısırlık içinde ilerliyor. Partizanlık nedeniyle bilim geri plana itildi. Onun yerini, bilim olarak hizmet etmek yerine, her şeye aldanan bir medyayı işine gelecek duygusal lokmalarla besleyen... sert ve yanlış ifadeler veya “abartı” ve “retorik aygıtlar” almıştır.³

Ne var ki, bazı psikoterapistlerin çalışmalarının temelini oluşturan çocukluk anılarına ve yanıltıcı kanılara güvenmenin haklı tarafları da vardır.⁴

Cinsel istismar konusundaki yanlış kanılar ve yanlış suçlamalar çok büyük duygusal hasarlara ve ızdıraplara neden olur. Bugün anıyla ilgili elimizdeki bilgiler, anıların birçok çarpıtmaya maruz kaldığını göstermektedir.

Hatırlama, hikâye anlatma gibi bir yeniden inşa etme sürecidir; yoksa, bir olayın kesin kaydına girme süreci değildir. Belli “terapiler”, yani telkin, hatırlatma öğüdü, grup baskısı veya hem hastanın hem de terapistin kritik ve hassas bir perspektiften vazgeçmesi gibi görüşme usulleri, anının aldatıcı esnekliği üzerinde rol oynayabilir ve kişinin çocukluğuyla ilgili aslı olmayan hikâyeler anlatmasına neden olabilir.

Ancak bu süreçler karmaşıktır; onun için, çocukluk travmasını unutma ve hatırlama sürecine nelerin dahil olduğu, zararlı terapi uygulamalarının niteliği ve kapsamı konusunda halen yoğun bir tartışma süregitmektedir.

Suçlu Freud mu?

Sahte anıyla ilgilenen derneklerin görüşlerini destekleyenler, sahte anı sendromunun iddia edilen epidemisini suçlayacak bir sürü etkene dikkat çekerler. Bu etkenler arasında feminizm, erkek-karşıtı ve aile-karşıtı tutumların yanı sıra, insanların her zaman hayatın sorunları için suçlayacak binlerini aradıkları (ve bu insanları dava edebildikleri) bir durum olan ve sürekli gelişen bir kültür haline gelen mağdurluk da vardır. Ancak bu insanlar daha belirgin biçimde, terapistlerden oluşan bir alt-kültürün bilim dışı inanç ve teknikler geliştirdiğini ve bu gelişimle ilgili suçlanabilecek nihai kişinin Freud olduğunu da ileri sürüyorlar. Örneğin, sosyolog Ofshe ve Watters bu konuda şunları yazıyorlar:

Ortaya çıkarılmış anı terapisti figürünü Freud bulmuştur...

ve

Freud'un, ortaya çıkarılmış anı modasının babası olduğu kanıtlanmıştır.⁵

Aynı şekilde, edebiyat profesörü Fred Crews da, ortaya çıkarılmış anı terapisinin yaratıcısının Freud olduğunu iddia etmekte ve şunları eklemektedir:

Psikanaliz, çağımızın paradigmatik sözde-bilimidir.⁶

O halde Freud, toplumu gayrimeşru fantazilerle hamile bırakan, yüz yıl sonra sahte anı sendromu canavarının ortaya çıkmasına neden olan kötü baba mıydı? Kırılğan hastanın zihnini ve belleğini bile isteye kullanan, hiç

olmamış bir travmanın yeniden hatırlanmasında ısrar eden, bütün psikolojik sorunlardan kaynaklanan tavırların kökeninde çocukluk döneminde yaşanmış cinsel istismarların olduğuna inanan ve doğruluğu su götürür anı görüşlerine değer veren günümüz “ortaya çıkarılmış anı terapisti” karikatürünün köklerini Freud’da bulabilir miyiz? Yoksa bu tür iddialar, kendileri de bir psikanalitik araştırma ihtiyacı ortaya çıkaracak denli hakikatten uzaklar mı?

Bu soruları cevaplamak için öncelikle Freud’un gözlemlerini, nevrozun nedenlerine ilişkin kuramlarını ve bellekle ilgili görüşlerini değerlendirmemiz gerekir.

Freud’un Psikopatolojiyle İlgili Görüşleri

Freud’un psikanalizin başlangıcına işaret eden ilk büyük çalışması, Dr. Josef Breuer’le birlikte yazdığı *Histeri Üzerine İncelemeler*⁷ adlı kitabıydı. Bu kitapta Freud’la Breuer, o zamanlar son derece yeni olan bir tedavi yöntemini, “konuşma tedavisi”ni açıklıyorlardı.

Freud’la Breuer’in buluşu, hastanın özgürce konuşması sağlandığında, semptomun kökeninin izini sürmenin çoğunlukla mümkün olacağı, böylece semptomun kişiler-arası ve psikodinamik bağlamı içinde anlaşılır kılınabileceğiydi. Tabii semptom, bu şekilde anlaşılır kılındıktan sonra çözülecekti de.

Konuşmanın kendi başına, felç gibi bedensel işlevlerin histerik rahatsızlıklarını iyileştirebileceği fikri ilk ortaya atıldığında, bayağı bir şaşkınlık yaratmış olmalı.

Ne yazık ki bu kitaptaki bazı konularla ilgili yanlış anlamalar çoğalmıştır ve günümüzde ortaya çıkarılmış anıyla ilgili tartışmalarda yeniden ortaya çıkmıştır. Örneğin, bellek alanında çalışan ve seçkin bir araştırmacı psikolog olan Daniel Schacter şunları belirtmektedir:

Sigmund Freud ile Josef Breuer’in histeri konusundaki klasik çalışmaları, çocukluk döneminde yaşadıkları cinsel istismarı açıkça hatırlayamayan, ama travmanın anısına zımnen işaret eden kuvvetten düşürücü korkulardan, zihni ikide bir rahatsız eden kaygılardan, zorla araya giren düşüncelerden veya rahatsız edici imgelerden mustarip hastaları kapsıyordu. Ancak, hastanın bağımsız biçimde

*işbirliğine girmesi diye bir şey çoğunlukla söz konusu olmadığı için bu vakaları yorumlamak çok zordu.*⁸

Böyle bir iddia, sahte anı tartışmalarında Freud'u "ortaya çıkarılmış anı terapisti" kategorisine sokma girişiminde kullanılabilecek tipik bir retoriktir. Ancak bu girişim, metnin okunmasına değil de, Freud'la Breuer'in söylemiş olabilecekleri şeylere dayanarak kurulan bir *fantaziye* dayandırılabilir, çünkü kitapta geçen beş vaka öyküsünün hiçbiri, çocuklukta yaşanmış cinsel istismardan kaynaklanan sorunlarla ilgili değildir.

Histeriyle İlgili İncelemeler

Bu vakalardan en ünlü olanı, yani Anna O. vakası, aslında Freud'un psikanaliz kuramıyla ve çatışmalı zihin modeliyle fazla ilgili değildir. Tersine bu olay, daha çok histerinin çözülme semptomlarının temeli olarak Breuer'in ileri sürdüğü "hipnoid durum" (kendiliğinden ortaya çıkan kendini hipnotize etme durumu) kuramına işaret ediyordu. Diğer dört vaka Freud'undu. Bir tek Katherina vakasında, bu kadın on dört yaşındayken yaşadığı bir cinsel tacizden söz etmesine rağmen, diğer dört vakanın hiçbiri çocukluk döneminde yaşanmış bir cinsel istismar anısını unutmaya ilgili değildir.

Engellenmiş Libido

Freud, Emmy von N. vakasında kadının yetişkinlik döneminde yaşadığı ve histerik semptomlarının ortaya çıkmasına neden olan birçok travmayı sıralamaktadır. Freud örneğin, kadının yaşadığı dehşet verici ani şokları, kocasının ani bir kalp krizi geçirmesine tanık olmasıyla; bir yabancının yavaşça odasına gireceği korkusunu, bir gün bir hizmetçi odasına girdiğinde gölgeler arasında bir adamın gizlendiğini fark etmesiyle; canlı canlı gömülme korkusunu, kocası gömülürken onun ölü olmadığına ilişkin inancıyla ilişkilendirmektedir.

Freud, bu kaygıların bir türlü silinmemesini, kadının birkaç yıl cinsel yoksunluk içinde olmasıyla açıklamıştır. Böylece Freud, kadının histerik semptomlarını, (daha sonraları tümüyle vazgeçilecek olan) eski kuramının, psikolojik bir içeriğe sahip olmayan, *engellenmiş libido*'nun yol açtığı psikosomatik koşulların bir sonucu olan nevrozları tanımlamak için geliştirdiği *güncel nevroz* kuramının bir örneği olarak görmüştür.

Yanık Puding

Lucy R., depresyondan ve *yanık puding* kokusu duyduğu bir koku halüsinasyonundan mustarip bir mürebbiyeydi. Freud onu, kokuyu ilk duyduğu anı hatırlamaya teşvik etmiş ve Lucy R., iki ay önce annesinden sıkıntılı bir mektup aldığını, o dalgınlıkla o sırada pişirmekte olduğu pudingi yaktığını söylemişti.

Daha sonra Lucy R.'nin, o sıralarda çelişik bir durum içinde olduğu ortaya çıkmıştı. Kısmen diğer hizmetçilerin kendisi hakkında dedikodu yaptıklarını sezdiği için, ama aynı zamanda da kendisini çocuklara bakmaya devam etmek zorunda hissettiği için (çünkü çocukların annesine, ölüm döşeğindeyken onlara bakacağına söz vermişti) annesinin yanına dönmek istiyordu.

Freud vakayı biraz daha deşince, Lucy R. patronunu terk etme düşüncesine ilişkin başka bir etkeni daha açığa vurmuştu. Patronunun ona romantik bir ilgi duyduğu izlenimini verdiği, bu yüzden onunla ilgili arzu ve fantazileri uyardığı bir durum gerçekleşmişti. Ancak, başka bir gün de patronu ona bağırıp çağırmış ve azarlamış, bu da Lucy R.'nin ona ilişkin romantik umutlarını söndürmüştü. Oradan ayrılmak istemesinin nedeni, patronunun kendisine indirdiği bu aşağılayıcı darbeydi.

Freud, Lucy R.'nin işinden ayrılma arzusunun, çocukların annesine verdiği sözü tutmakla bağdaşmadığı, bu yüzden bu arzunun dışta bırakıldığı veya "bastırıldığı" hipotezini öne sürmüştü. Bastırılmış ayrılma fikri -ki muhtemelen annesinden gelen mektupla daha da uyarılmıştı-, bilinçli haldeyken akla gelen bir çağrışımın, yanık puding kokusunun sürekli bilinç düzeyine çıkmasına neden olmuştu. Freud'un yorumu, Lucy R.'nin patronuna âşık olduğu şeklindeydi. Kadın da bunu onaylamış ve eklemiştir: "Bilmiyordum veya daha çok bilmek istemiyordum. O düşüncüyü aklımdan çıkarmak, bir daha üzerinde düşünmemek istiyordum; son zamanlarda bunun üstesinden geldiğime inanıyordum." Freud bir dipnotta şunları belirtmişti:

*Kişinin bir şeyi aynı zamanda hem bildiği hem de bilmediği bu tuhaf zihin durumuyla ilgili olarak, herhalde bundan daha iyi bir açıklama getiremezdim.*⁹

Kısa psikoterapi konusunda harika bir örnek olan bu analiz dokuz hafta sürmüŖ ve sonu mutlu bitmiŖti. Lucy R. depresyon semptomlarıyla koku halüsinasyonundan kurtulmuş ve patronunun kendisine romantik duygular beslemediğini kabul etmiŖti.

NahoŖ Sahneler

Katherina on sekiz yaŖında bir kadındı. Freud'a, psikanalist tatilini dağda geçirdiği sırada gitmiŖti. Kaygı, nefessiz kalma ve ikide bir çirkin bir surat görme halüsinasyonundan mustarıptı. Bu semptomlar iki yıl önce baŖlamıŖtı. Freud ona iki yıl önce rahatsız edici bir deneyim yaŖamıŖ olabileceğini söyleyince, kadın, "tabii ya, bu tam da eniŖtemi kuzinim Franziska'yla yakaladığım zamana rastlıyor," demiŖti.

Daha sonra, eniŖtesiyle kuzininin seviŖerek birbirlerine sarıldıklarını görünce, Katherina'nın nefessiz kaldığı ve aynı zamanda kustuğu ortaya ıkmıŖtı. Freud onu konuŖmasını sürdürmeye teŖvik edince, Katherina, on dört yaŖındayken eniŖtesinin kendisine de aynı amaçla yaklaŖtıđını, ama tecrübesiz olduğu için onun bu hareketlerini cinsel taciz olarak görmediğini söylemiŖti. Freud, eniŖtesiyle Franziska'yı seviŖirken görünce, Katherina'nın, "bana o gece ve baŖka zamanlar yapmak istediği Ŗeyi Ŗimdi de onunla yapıyor," diye düŖündüđu sonucuna varmıŖtı.

Katherina bu yoruma katılmıŖtı. O halde travma gemiŖe dönüktü, eniŖtesinin davranıŖının *anlamını* sonradan özmesiyle ortaya ıkmıŖtı. Aynı zamanda, Katherina'nın, eniŖtesiyle Franziska'yı o halde gördüğünü teyzesine anlattığı, bunun teyzesiyle eniŖtesi arasında "*nahoŖ sahneler*"e neden olduğu da anlaŖılmaktaydı. EniŖtesi bunu öğrenince Katherina'ya korkunç öfkelenmiŖti; öyleyse Katherina'nın halüsinasyon olarak gördüğu "irkin surat" da eniŖtesinin suratıydı. Freud 1924 tarihli bir dipnotunda, "nezaket örtüsünü kaldırıp" Katherina'nın eniŖtesinin aslında babası olduğunu belirtmiŖti!

Bacak Ağrısı

Elizabeth von R., bacaklarındaki ağrılardan ve yürüme güclüğünden Ŗikayetiydi; histerik kabul edilen semptomlardı bunlar. Freud, kadının düŖünce silsilesini takip ederken, kadın baŖta babasına bakarken yaŖamıŖ olduğu bir duygusal atıŖmasını hatırlamıŖtı. Bir gün bir partiye katılmıŖ ve

çok hoşlandığı bir erkek eve kadar kendisine eşlik etmişti. Ancak eve döndüğünde babasını çok kötü bir halde bulmuş ve kendini babasını ihmal etmekle suçlamıştı.

Analitik araştırmanın ileri safhalarında, önceki çatışmadan birkaç yıl sonra kadının benzer bir başka çatışma daha yaşadığı ortaya çıkmıştı. Kadın bir ara eniştesinden de etkilenmiş, ama bir süre sonra kız kardeşi hamileliği sırasında ölmüştü. Freud, Elizabeth von R.'nin kız kardeşinin ölümünden sonra, eniştesinin artık kadınla evlenmek için hiçbir engeli kalmadığını düşünmüş, sonra da bundan büyük bir suçluluk duymuş ve bu fikrini hemen dışta bırakmış veya bastırmış olabileceği yorumunu yapmıştı. Freud bu her iki psişik çatışma durumunda da, Elizabeth von R.'nin bilinçli ahlâkıyla çelişen bir erotik düşünce ve arzu deneyimi yaşadığını, böylece arzusunu ve isteğini bastırdığını, çağrışimli duygunun acı duygusuna dönüştüğünü ileri sürmüştü.

Hasta bu analizle iyileşmiş, sonra da eniştesiyle değil, başkasıyla evlenmişti.

Freud notlarında, daha sonra Elizabeth von R.'nin de davetli olduğu bir baloya katıldığını ve onun bacaklarındaki sorunlarından kurtulduğunu gösterircesine “canlı bir dans eşliğinde” yanbaşımdan hızla geçtiğini belirtmişti.

Yorumlar

Schacter'in iddialarının aksine, *Histeri Üzerine İncelemeler*'de yer alan vakalar ne anının bastırılmasıyla, ne ortaya çıkarılmış anıyla, ne de çocukluk döneminde yaşanmış cinsel istismarla ilgilidir. Freud'un ilgilendiği dört vakanın dördü de, boşalmamış ve engellenmiş duygu veya libidoya neden olan duygusal çatışma ve travma örnekleri olarak sunulmuştur. Histeri semptomları, tıkanmış duygu veya libidonun yer değiştirmiş dışavurumları olarak görülürler. Bu nedenle, Emmy von N., cinsel yoksunluğundan kaynaklanan boşalmamış libidoyla birleşmiş travmatik stresten mustarip kabul edilmiştir. Karşılıksız aşk açısından mustarip Lucy R., annesinin evine dönmekle baktığı çocuklar ve onların annesine duyduğu bağlılık arasında kalmıştı. Katherina, babasını kuziniyle birlikte yatakta görmüş, babasının birkaç yıl önce de kendi yatağına girmeye çalışırken aynı şeyi kendisine yapmayı istediğini fark etmenin şokunu yaşamıştı. Elizabeth von R. ise, kız

kardeşi öldükten sonra eniştesiyle evlenmek istemenin suçluluğunu hissetmiş, dolayısıyla bu arzusunu bastırmıştı.

Emmy von N.'nin vaka çalışması, diğerlerinin içinde tatmin edici olmaktan en uzak olanıdır. Kadının nasıl bir duygusal çatışmayla mücadele ettiği açık değildir, bu nedenle *psikodinamik* yorum eksiktir. Freud, Emmy von N.'de, cinsel tatmin eksikliği durumunda doğrudan hastalanma sendromu olan güncel nevroz kavramının bir örneğini gördüğünü belirtir. Oysa, diğer üç vakadaki hastalar arzu, suçluluk ve utanç (okurun da hemen anlayabileceği gibi bunlar ıstırap halleridir) gibi acı verici duygusal çatışmalar ve ikilemlerden mustarıptı. Bu kadınların, muhtemelen yaşadıkları ikilemleri kendilerine veya başkalarına açma veya onları paylaşma fırsatları pek yoktu. Dile dökülemeyince çektikleri acı, bedenlerinde ifade imkânı bulmuştu, ta ki Freud'la yaptıkları iyileştirici konuşma sayesinde dile dökülüp özgürleşene kadar.

Freud'un belirttiğine göre, bu vakaların hiçbiri anı baskısını içermiyordu. Bastırılan şeyler düşünceler, duygular ve arzuları.

Freud'un Psikopatolojik Açıdan Cinsel İstismar Kuramı

Freud'un histeriyle ilgili olarak kısa bir cinsel istismar etiyojisi (veya nedenselliği) kuramı vardı. Bu kuramı iki tebliğde geliştirmişti ve ikisi de 1896'da yazılmıştı. İlk tebliğin başlığı, *Savunmanın Nöropsikozları Üzerine İlave Mütalaalar*'dı. Freud yazısına, birtakım psikopatik durumları "savunmanın nöro-psikozları" genel terimi altında topladığını belirterek başlıyor ve hepsinin şu ortak özelliğe sahip olduğunu belirtiyordu:

*[Semptomları psişik bir savunma (bilinçdışı) mekanizması aracılığıyla ortaya çıkar; yani, hastanın egosuyla rahatsız edici biçimde karşı karşıya gelmiş uyumsuz bir fikri bastırma girişimiyle.]*¹⁰

Freud, *Histeri Üzerine İncelemeler*'de de belirttiği önceki görüşlerine, histeri semptomlarının psişik travmalara kadar geri izlenebileceği görüşünü ekliyor, ama şunları ileri sürerek daha da ileri gidiyordu:

[B]u cinsel travmalar erken çocukluk döneminde (ergenlikten önceki dönemde) gerçekleşmiş ve bu travmalar genital organlardan

(çiftleşmeyi anıştıran süreçlerden) tam anlamıyla iğrenmeyle ilgili olmalıdır.¹¹

Freud ilginç biçimde, her ne kadar kadın histerisiyle ilgili iki vakadan söz etse de, histerinin kadınlarda daha yaygın olmasının nedeninin, kız çocuklarının cinsel saldırıya daha fazla maruz kalmaları olduğunu ileri sürüyordu.

İki Travma Kuramı

Freud, o zamanlar çocukların yaşadığı cinsel tacizin mutlaka zarar verici olabileceğini düşünmüyordu:

Küçük çocuklar o kadar çok cinsel saldırıya maruz kalırlar ki, bu saldırıların hiçbir etiyolojik önemi yoktur.¹²

Dahası, çocuklukta yaşanan cinsel istismarın patojenik etkisinin daha sonra (ergenlikten sonra), eskiden yaşanan o cinsel istismarı yeniden harekete geçiren bir travmayla karşılaştığında ortaya çıktığını ileri sürüyordu. Histerinin ortaya çıkışı çocuğun kendi genital organlarının doğrudan uyarılmasını gerektirirken, eski cinsel taciz anısını yeniden canlandıran sonraki travmanın,

...fiili bir cinsel şiddetten masum cinsel hamlelere, başka insanların cinsel edimlerine şahit olmaktan cinsel süreçlerle ilgili haberler almaya kadar...

türlü türlü şeyler olabileceğini belirtiyordu.¹³ Anının bizatihi kendisi bastırılmış ve ilgili duygu, histerik semptomla dönüştürülmüştür. Dahası Freud, bu noktada, daha sonra (ergenlikten sonra) yaşanan bir cinsel tacizin anısının ancak bu deneyimin çocukluk döneminde yaşanmış bir travmayı harekete geçirdiğinde hatırlanacağı tezini ileri ortaya atıyordu.

Dükkân Korkusu

Sonraki deneyimlerin öncekilerini uyararak semptomlara neden olduğu bu ertelenmiş travma eylemi, Freud'un *Bilimsel Bir Psikoloji Projesi* (1895) adını taşıyan ve psikolojiyle nörolojiyi birleştirmeye yönelik ilk çabalarından biri olan kitabında da tartışılmıştır. Freud orada klinik bir örnek olarak, tek başına dükkâna gidemeyen bir hasta olan Emma örneğini vermişti. Emma on

iki yaşındayken bir dükkâna girdiğini ve birini çekici bulduğu iki erkek tezgâhtarın elbiselerine güldüğünü hatırladığı bir anı yaşamış, bunun üzerine kaygıyla, dükkândan koşa koşa uzaklaşmıştır. Freud “biraz daha araştırma”dan sonra ikinci bir anının açığa çıktığını bildirmiştir: Sekiz yaşındayken bir şekerçi dükkânı sahibi tarafından cinsel tacize uğramıştır. Bu iki sahne arasındaki çağrışımsal bağ, tezgâhtarların gülüşüydü ki onların gülüşleri Emma’ya genital organlarını avuçlayan dükkân sahibinin sırtışını hatırlatmıştı. Diğer bağ, Emma’nın bu iki dükkâna da yalnız girmesiydi. Freud, ilk anı (sekiz yaşındaki anısı) yeniden canlandığında neler olduğunu şu şekilde açıklamıştır:

Anı, o zaman olması imkânsız bir şeyi, bir cinsel boşalmayı harekete geçirmişti, ki bu boşalma da sonra kaygıya dönüşmüştü. Emma bu kaygıyla, tezgâhtarların da kendisine aynı şekilde taciz edeceklerini düşünmüş ve kaçmıştı.¹⁴

Freud ikinci anıdaki (on iki yaşındaki) ayrıntının, yani Emma’nın tezgâhtarlardan birini çekici bulmasının, ilk anıyla olan bağı kopuk olmasına rağmen, cinsel boşalmanın onun bilinç düzeyine çıktığının bir belirtisi olduğunu eklemiştir.

Ertelenmiş Eylem

Bir anlamda “ertelenmiş eylem” kavramı, çocukluklarında tacize uğramış hastalarla uğraşanların aşına olduğu günlük bir klinik gözlemle ilintilidir. Yetişkinlikteki bir olay ile çocuklukta bir travma arasında bağ kurulduğunda, kaygı ve cinsel travmayla ilgili diğer duygular harekete geçer. Bunun, çocukken cinsel istismara uğramış birinin kendi çocuğu olduğunda veya çocuğu onun cinsel istismara uğradığı yaşa geldiğinde meydana gelmesi yaygın bir örnektir. Ne var ki bugün bu etkiyi her ikisi de Freud’un ortaya koyduğu anlamdan farklı olarak iki şekilde anlarız.

Birincisinde, yetişkinlikte yaşanan olay, kendi başına travmatik olan (örneğin, korkutucu, aşırı uyarıcı, kafa karıştırıcı) çocukluk deneyimini harekete geçirir.

İkincisinde, yetişkin kişi büyük cinsel farkındalığını çocukluk deneyimine yükler ve hatta çocukluğunda o deneyimine böyle bir anlam yüklememiş olsa bile ona travmatik bir anlam atfeder.

Freud'un kastettiği şeyse, ergenlikten sonra harekete geçen çocukluk anısının, çocukluk dönemindeki olayın yapmadığı şeyi yaptığı ve cinsel uyarıya neden olduğuydu. Bu cinsel enerji, yani libido, doğrudan cinsellik olarak yaşanmaz, psikolojik olarak kaygıya dönüştürülür. Kuramının bu noktasında Freud, kaygının, libidonun engellenmesiyle ve normal dışavurumun inkâr edilmesi halinde de dönüştürülmesiyle ortaya çıktığını düşünmüştü. Dahası Freud, bu aşamada henüz çocuk cinselliği ve çocuğun arzuları hakkındaki kuramlarını geliştirmeye başlamamıştı bile.

Freud, savunma kuramını obsesif nevroza ve paranoid şizofreniye de uygulamıştır.¹⁵ Bu iki durumda da, semptomlar *bastırılmış olanın*, yer değiştirmiş ve gizlenmiş biçimde *geri dönüşünü* temsil ederler. Bastırılmış olan şey bir duygu, bir fikir veya bir anı olabilir. Takıntılı ve zorunlu eylemler nevrozunda, hasta aynı şekilde yine koruyucu bir işlevi olan, bastırılmış olanla mücadelesinde egoya yardım eden zorunlu eylemlerle ilişkiye geçmektedir.

Bir Yatak Zamanı Ritüeli

Freud, takıntılı ve zorunlu eylemli koruyucu tedbirlere örnek olarak, on bir yaşındaki bir erkek çocuğun aşağıdaki birkaç yatak zamanı ritüelini verir: Yatmadan önce annesine o günün olaylarını anlatması; halıyı, üzerinde hiçbir kâğıt veya başka bir çöp olmadığına emin olana kadar yoklaması; yatağının duvara karşı yerleştirilmesi; yatağın önüne üç sandalye konması; yastıkların yatağa belli bir şekilde yerleştirilmesi; havaya belli sayıda tekme savurması ve yana yatıp uyuması.

Freud, birkaç yıl önce bir hizmetçi kızın çocuğu yatağında taciz ettiğini saptamıştı. Daha sonra, yenilerde meydana gelen bir olay bu anıyı yeniden canlandırmıştı;

*...anı, çocuğun bilincine çıkmış ve onu söz konusu seremoniyi icra etmeye zorlamıştı.*¹⁶

Bu yüzden çocuk, cinsel istismarı bilinçli olarak hatırlamıyordu, *onun yerine* ritüeli icra etme zorunluluğunu yaşıyor, ki bu ritüel de cinsel travmanın tekrarlanması olasılığına karşı bir korunma işlevi görüyordu. Ritüel şu anlamları taşıyordu: Sandalyeler yatağın önüne diziliyordu, böylece kimse yatağına giremezdi; yastıklar istismara uğradığı zamankinden daha

farklı biçimde yerleştiriliyordu; çocuğun havayı tekmelemesi, üzerine abanmış olan kızı uzaklaştırmak içindi; yana yatarak uyumasının amacı, istismara uğradığı sıradaki pozisyonuna tezat oluşturmaktı; günün olaylarına ilişkin itirafları, tacizcisinin olanları başkalarına söylemeyi yasaklayışına karşı bir başkaldırıydı; yatak odasının zeminini temiz tutmakla bu kadar meşgul olmasının nedeni ise, odasını temiz tutmaması halinde annesi tarafından ayıplanma korkusuydu ve bu korku da, cinsel eylemin ayıplanması korkusunun bir yansımasıydı.

Bir Paranoya Vakası

Freud, bastırma ve bastırılmış olana geri dönme kuramını şiddetli bir paranoid şizofreniden mustarip bir kadın vakasında da uygulamıştır. Frau P. otuz iki yaşında, evli ve iki çocuk annesi bir kadındır. Çocuğunun doğumundan altı ay sonra psikoza yakalanır, içine kapanır, kimseye güvenmemeye başlar ve insanların kendisine karşı olmasından şikâyet eder. Hastalığı kötüleşince, gözlendiğine ve insanların kendisinin düşüncelerini okuduğuna inanmaya başlar. Bir gün, soyunurken izlendiği fikrini üretir. Daha sonra çıplak kadın halüsinasyonları görmeye başlar. Hatta, bir kadının karşısındayken onun kendisinin çıplak resmine baktığını hayal eder. Ayrıca eylemlerine komuta eden bir ses de duyar.

Freud, bu semptomların kökenini araştırmak için kendi yöntemini uygulamıştır. Kadının gördüğü çıplak kadın halüsinasyonlarının kadının kaplıca tedavisinden sonra başladığını saptar, ki orada çıplak kadın görmüş olması doğaldır. Frau P. çıplaklık düşüncesinden utandığını belirtir. Freud utanç deneyiminin, aslen kadının utanç duygusuyla ilişkili *olmayan* eski bir deneyimine karşı gösterilen takıntılı bir tepki olabileceği fikrini ileri sürer. Frau P., ailesinin veya doktorun önünde çıplak görünmekten utandığı sekiz yaşına ait bir dizi sahne hatırlar. Ancak bu hatırlama süreci, ağabeyinin önünde hiç utanma duygusu yaşamadan soyunduğu altı yaşına ilişkin anılarıyla doruğa ulaşır. Ondan sonradır ki, Frau P. ve ağabeyinin, yataklarına gitmeden önce birbirlerine kendilerini çıplak olarak teşhir etmeyi bir alışkanlık haline getirdikleri ortaya çıkar.

Böylece Freud, Frau P.'nin birdenbire ortaya çıkan soyunurken izlendiği fikrinin,

...kendi kendini ayıplamayı içeren, eski anının değişmemiş bir parçası [olduğu] ve çocukken hissetmediği utancı bu şekilde telafi etmeye çalıştığı

sonucuna varmıştır.¹⁷ Yavaş yavaş Frau P.'nin, ağabeyiyle en azından altı yaşından on yaşına kadar süren çok uzun bir cinsel ilişki yaşadığına ilişkin ayrıntılar ortaya çıkaracaktı. Frau P. evlendikten sonra sekse karşı korkunç bir iğrenme duymaya başladığını ve kocasıyla sevişmelerinin yan daireden duyulacağı konusunda çok endişelendiğini açığa vurmuştur. Freud da, kadının evliliğinin bilinçdışında bir zamanlar ağabeyiyle evcilik oynadığı o çocukluk ilişkilerini uyandırdığı ve bunun kadının bastırıldığı kendi kendini ayıplama duygusuna neden olduğu yorumunda bulunmuştur. Ses halüsinasyonları, cinsel deneyimleriyle ilgili bu bastırılmış kendi kendini ayıplama duygusunun örtülü bir versiyonudur. İçerik bakımından zararsız gibi görünse de bu sesler çok usturuplu bir biçimde ayıplanma duygusu yaratmaktadır. Böylece bu sesler, bastırma güçleri ile bastırılmış olan şeyin geri dönüşünü sağlayan güçler arasında bir uzlaşma sağlıyordu.

Freud, Frau P.'nin depresyon tepkileri ve paranoyasının başlangıcı hakkında ayrıntılı fikirler vermektedir. Kadının depresyonu, kocasıyla ağabeyi arasında cereyan eden ve ağabeyinin ziyareti kesmesine neden olan münakaşadan sonra başlar. Bunun ardından, herkes tarafından aşağılandığının “açık bir şekilde ortaya çıktığı” bir durum yaşar. Bu durum, görümcesiyle olan ve görümcesinin, “böyle bir şey benim başıma gelmiş olsaydı, üzerinde durmazdım,” sözlerini kullandığı konuşması sırasında meydana gelmiştir.

Frau P. bu sözlerin kendisini ayıplamak için söylendiğini düşünür, ama bu amacı nasıl taşıdığını bilemez. Ayıplandığını düşünmesine neden olan şeyin, görümcesinin o sözleri söylerken kullandığı ses tonu olabileceği sonucuna varır. Freud bu sözlerden önce neler söylendiğini sorunca, Frau P. görümcesinin kendi ailesinin evinde ağabeylerle ilgili her türlü sorun yaşandığını belirttiğini ve ardından şu sözleri eklediğini hatırlar: “Her ailede örtbas edilmek istenecek türden şeyler olur. Ama böyle bir şey benim başıma gelmiş olsaydı üzerinde durmazdım.”

Freud, Frau P.'nin ağabeylere ilişkin bu ilk cümleyi, muhtemelen ağabeyiyle olan cinsel ilişkisiyle ilgili bir anıyı uyandırdığı için bastırıldığı ve ilgisini ikinci ifade üzerinde yoğunlaştırdığı şeklinde yorumlar. Ayıplandığı

duygusu -ki gerçekten de ağabeyiyle olan cinsel ilişkisiyle ilgilidir-, konunun üzerinde durulmamasına ilişkin ifadeye bağlanmıştır: Bu bir yer değiştirme örneğidir. İfadenin içeriğinde herhangi bir ayıplama belirtisi olmadığı için Frau P. görüncesinin ses tonunda böyle bir belirti olduğu sonucuna varmıştır. Freud, bunun paranoid kişinin yanlış yorumlamalarının nasıl bastırmaya dayandığına ilişkin bir örnek oluşturduğunu belirtmektedir.

Yararlı İğrençlik

Freud, histeri, obsesif nevroz ve paranoyanın benzer kökenlere sahip olduğu sonucuna varmıştır.

Hepsinde de bastırmanın, psişik mekanizmanın çekirdeğini oluşturduğu görülür ve hepsinde de bastırılmış olan şey çocuklukta yaşanmış bir cinsel deneyimdir.¹⁸

-Freud, on üç vakasının on üçünün de ağır olduğunu ve çocukluk travmalarının, bazıları “yararlı anlamıyla iğrenç” olan “ciddi cinsel hasarlar”a neden olduğunu belirtmiştir. Cinsel istismarların failleri,

...çocukların bakımının düşüncesizce ellerine teslim edildiği dadılar, mürebbiyeler ve hizmetçilerdi; öğretmenlerdeyse cinsel istismar oranı acınacak derecede azdı.¹⁹

Ancak bu vakaların yedisinde, “saldırganlar masum çocuklardı,” özellikle kendilerinden birkaç yaş küçük kız kardeşleriyle yıllarca cinsel ilişkiye girmiş olan ağabeyler. Bazı durumlarda, erkek çocuk önce bir kadın tarafından cinsel istismara uğramakta, daha sonra uğradığı cinsel istismara benzer şekilde kendi kız kardeşine cinsel saldırıda bulunmaktadır.

Freud, cinsel istismarın aileler içinde nasıl yankılandığını ve tekrarlandığını açıklamıştır. Bir vakada bir ağabey, bir kız kardeş ve bir kuzenin üçü de nevrostiktir. Ağabeyin analizinden, kız kardeşine cinsel istismarda bulunarak hastalığına neden olduğu için kendini ayıpladığı ortaya çıkar; ona da kuzeni cinsel istismarda bulunmuştur; kuzenine de dadısı aynı şeyi yapmıştır.

Histerinin Etiyolojisi

...histeri semptomları bilinçdışı bir işleyişe sahip anıların türevleridir.²⁰

Savunmanın nöropsikozları üzerine yazdığı tebliğden birkaç hafta sonra Freud, psikiyatristlerle nörologların dinleyici olarak katıldığı bir konuşmasına dayanan bir bildiri daha hazırlamıştı. *Histerinin Etiyolojisi* adlı bu bildiri, önceki gözlemleriyle sonuçlarını yeniden onaylar nitelikteydi ve onların üzerine inşa edilmesi, ona Freud'a özgü bir tavırla ve dinleyicilerinden birine cevap verirken dediği gibi, gelebilecek itirazlara ve eleştirilere önceden yer verilmekteydi.

Anılar Zinciri

Freud yazısına, eski çalışma arkadaşı Josef Breuer'e atıfta bulunan bir keşifle başlamıştır:

*Histeri semptomları... hastanın travmatik bir işleyişe sahip olan ve psişik hayatında hatırlatıcı simgeler biçiminde yeniden üretilen belli deneyimleri tarafından belirlenir.*²¹

Freud bundan sonra, histerik bir semptomu travmatik sahneye doğru izlemenin, ancak bu sahne şu iki özelliğe sahipse uygun olduğunu ileri sürecektir: İçeriği semptomun içeriğiyle bağlantılı olacak şekilde, bir belirleyici olarak hareket etmeye *elverişliyse* ve yeterli *travmatik güce* sahipse.

Ayrıca Freud, ortaya çıkarılan ilk travmatik sahenin bu iki özelliğe sahipmiş gibi *görünmediğini* açıklayacaktı ve bu çağrışımlar dizisi takip edilerek birinci sahenin ardına gizlenmiş ikinci bir travmatik sahne bulmak üzere, analiz çalışmasının geriye doğru daha da sürdürülmesi gerektiği anlamına geliyordu. Aslında, diye devam etmişti Freud, bir histeri semptomu asla tek bir güncel deneyimle üretilmez, daha önceki bir travmatik deneyimin anısının tepkiselliğinin bir sonucudur.

Freud, çeşitli semptomlarla bağlantısı olan kompleks çağrışımsal anılar zincirini tanımlamış, bunu üyeleri iç evlilik yapmış bir ailenin soyağacına benzetmiştir. Ancak burada şüpheye yer bırakmayacak bir sonuç çıkardığı da hemen eklenmelidir:

*Hareket noktamız olarak hangi vakayı ve hangi semptomu seçersek seçelim, sonunda şaşmaz biçimde cinsel deneyim alanına gelir dayanırız.*²²

Freud, ortaya çıkarıcı sonraki sahnelerin cinsellikle ilişkileri büyük bir çeşitlilik arz ederken, önceki travmatik sahnelerin her zaman çocuğun bedeninin cinsel istismarını içerdiğini ileri sürmektedir:

*Analizi erken çocukluk dönemine, geriye, insan belleğinin ulaşabileceği en alt sınıra kadar sürdürme kararlılığını gösterdiğimizde, her zaman için hastayı birtakım deneyimler; hem kendilerine özgü özellikler hem de hastanın daha sonra ortaya çıkan hastalığının semptomlarıyla ilişkileri bakımından aramakta olduğumuz nevrozun etiyojisi olarak kabul edilmeleri gereken deneyimler üretme aşamasına getiririz. Bu çocukluk deneyimleri, içerik olarak yine daha cinseldir, ama daha önce keşfedilmiş olan ergenlikteki sahnelerden çok daha tektiptir.*²³

Tiksindirici Sahneler

Dinleyicisinin iğreneceğini ve tepki göstereceğini tahmin eden Freud kendi duygularını şöyle ifade etmektedir:

*Bu çocukluk dönemine ait cinsel sahneler, cinsel açıdan normal bir insan için son derece tiksindiricidir; bu sahneler, yanak boşluğunu ve rektumu cinsel amaçlı kullanan sefihlerle iktidarsızların bildiği tüm istismar biçimlerini içerirler.*²⁴

Freud, cinsel arzularını çocuklarla tatmin etme yoluna giden kişilerin cinsel tatmin araçları konusunda çok titiz olmadıkları göz önünde bulundurulduğunda, cinsel edimlerin sapkın doğasının daha anlaşılır bir zemine oturduğunu belirtmiştir. Bu edimler, karşı cinsten yetişkin biriyle normal cinsel ilişkiye giremeyen iktidarsız kişilerin edimleridir. Bu bağlamda, iktidarsız kişiler cinsel istismara uğramış ve cinsel açıdan aynı şekilde iktidarsız olan çocuklarla aynı kefededir. Burada, Freud'un zamanında oral seksin ("yanak boşluğu"yla ilişkili olan) "ayıp" sayıldığını da belirtmek gerekecektir.

Freud, cinsel istismarın uzun dönem etkileri konusunda günümüze uygun bir anlayış sergilemiş; örneğin, çocuk ile tacizcisi arasındaki güç dengesizliği ve otoritenin oynadığı rolün sapkınlığı hakkında aşağıdaki önsezili yazıyı kaleme almıştır:

Dengesiz eşleşmiş çiftin aşk ilişkilerinin bütün tekil koşulları (bir yanda, bir cinsel ilişkinin gerektirdiği karşılıklı bağlılıkta yer alamayan, şimdiyse tam bir otoriteyle ve cezalandırma hakkıyla kuşanmış olan ve ruhunun doyurulmamış tatmini doğrultusunda bir rolden başka role geçebilen yetişkin; diğer yanda, çaresizliği içinde bu keyfi arzunun insafına kalmış, vaktinden önce her türlü hassasiyetle uyarılan ve her çeşit hayal kırıklığına açık hale gelen, cinsel eylemlerde kendisine atfedilen performansı sık sık kendi doğal ihtiyaçlarının üzerindeki denetimin yetersizliğiyle kesintiye uğrayan çocuk), bütün bu grotesk ve trajik uygunsuzluklar, kendilerini çocuğun sonraki nevrotik gelişiminde, en ufak ayrıntısına kadar izinin sürülmesi gereken sayısız ve daimi etkiler halinde damgalanmış olarak belli ederler.²⁵

Cinsel Sahnelerin Gerçekliği?

Freud elde ettiği sonuçların kanıtlarını açıklarken, “savunma nevrozu”ndan mustarip olan ve bu etiyojolojiyi gösteren on sekiz hasta üzerinde çalıştığını belirtmiştir. Bu vakaların her biri “çoğu zaman yüz saat veya daha fazla zaman” almıştır.²⁶ Bu nedenle, vardığı sonuçların “boş spekülasyonların bir ürünü” sayılamayacağını ileri sürer.²⁷

Freud aynı zamanda, “çocukluk dönemindeki cinsel sahnelerin gerçekliği” konusundaki kanıtlarını da ortaya koymuştur. Dinleyicilerinin kuşkucu davranacaklarının farkında olan Freud, bu cinsel sahnelerin gerçek mi yoksa hayali mi olduğu konusunda son derece hassas davranmış ve bu sahnelerin gerçeğe uygun olduklarına ilişkin sonuçlarını destekleyecek pek çok etken sıralamıştır.

Önce, çeşitli hastaların, bu kişilerin birbirlerini tanımıyor olmasına ve cinsel istismarla ilgili ortaya çıkarılmış anı üzerinde yoğunlaşan herhangi bir grup veya kültür olmamasına rağmen, ifadelerinde yer alan ayrıntıların bazı ortak özelliklerini not etmiştir.

Sonra da, hastaların bazen zararsız saydığı, önemlerini değerlendiremediği olaylar veya laf arasında,

...ancak hayat deneyimi olan birisinin anlayabileceği ve gerçekliğin aldatıcı yönleri olarak değerlendirebileceği...

türden ayrıntılar anlattığına dikkat çekiyordu.²⁸

Dahası gerçeklik izlenimi, cinsel sahnelerin vaka öyküsünün bütünüyle olan ilişkileriyle de desteklemiştir. Freud bu durumu bulmaca benzetmesiyle açıklamıştır: Eksik yere uyan tek bir parça vardır. Ancak Freud, başka bir kanıtın -“gerçekten de çürütülemez” bir kanıtın- daha olduğunu belirtmektedir: Analizi yapılan kişinin elindeki malzemenin işe yararlılığının *başka birinin* tanıklığına doğrulanması. Bugünkü sahte anı derneklerini destekleyenlerin talep ettikleri kanıtın standardı da budur zaten.

Bu doğrulamaya bir örnek, iki çocuğun cinsel ilişkiye girdiği ve birinin diğerinin anılarını sonradan onayladığı vakadır. Freud bu tür onaylamayı, on sekiz vakasından ikisinde gördüğünü belirtmektedir.

Bir vakada, bir ağabey kız kardeşiyle çocukluğunda cinsel ilişkiye girdiğini onaylamıştır. İkinci vaka, çocukluklarında aynı adamlarla ayrı ayrı ve birbirleriyle üçlü cinsel ilişki yaşamış iki kadının vakasıdır. Bu kadınların ikisi de, Freud’un çocukluk olaylarından kaynaklandığını anladığı aynı semptomlardan şikayetçi olmuşlardır.

Freud, kendisinin ulaştığı, genital organların doğrudan uyarılması ve “cinsel ilişki benzeri hareketler” biçiminde çocuklukta yaşanan cinsel deneyimlerin, ergenlikte veya ergenlik sonrasında yaşanan travmalarla yeniden canlanan ve sonra da histerik semptomların ortaya çıkmasına neden olan temel travmalar olduğu sonucuna karşı, birbirine iki zıt itiraz geleceğini tahmin etmiştir.

Bu argümanlardan biri, çocuklara yönelik cinsel istismarların çok seyrek olduğu, dolayısıyla bunun histeri gibi yaygın bir sendromun belirleyicisi olamayacağı savıydı.

İkinci sav ise, bu deneyimlerin çok yaygın olduğu, öyle ki sırf bu nedenle, özellikle çocukluğunda cinsel istismara uğrayıp da histerik olmayan birini bulmak zor olmayacağı için, etiyolojik bir önemi olamayacağı biçimindeydi.

İlk itiraza yönelik olarak Freud, çocukların genelde sanıldığından daha fazla cinsel istismara maruz kaldığını ileri sürmüş ve pediyatristlerin, dadıların ve bakıcı kızların küçük bebeklere dahi uyguladığı cinsel istismarların sıklığına dikkati çeken yayınlarından alıntılar yapmıştır.

Freud on sekiz vakasını, çocuklara cinsel istismarda bulunan yetişkinlere göre üç gruba ayırmıştır. İlk grupta yabancı kişilerin yaptığı cinsel istismarlar; İkincisinde dadı, mürebbiye, özel öğretmen “veya ne yazık ki” çocuğu yıllarca süren bir cinsel ilişkiye alıştıran ve “yakın akraba” gibi çocuğa bakma görevinde bulunan bir yetişkinin yaptığı cinsel istismarlar; üçüncüsünde de çocuklar, çoğunlukla ağabeyle kız kardeş arasında olan ve genellikle ergenlik sonrası döneme kadar devam eden cinsel ilişkiler yer almaktadır.

Freud, vakalarının çoğunda bu etiyolojilerden iki veya daha fazlasının birlikte etkili olduğuna dikkat çekmiştir:

Birkaç durumda farklı bölgelerden gelen cinsel deneyimlerin üst üste gelişi çok şaşırtıcıydı.²⁹

Ancak, hastalarının hepsinin “hayatı zehir eden ciddi nevroz hastalığından şikâyetçi oldukları düşünülürse, bu ilginç gözlemin daha anlaşılır olabileceğini de ekleyecektir.³⁰

Freud, iki çocuk arasında cinsel bir ilişkinin söz konusu olduğu durumlarda, bazen karşısındaki kız çocuğunu ilişkiye zorlayan erkek çocuğun daha önce bir kadın tarafından cinsel istismara uğradığı ve erkek çocuğun kadının onun üzerinde yaptığı aynı şeyleri bu sefer kendisinin kız çocuğuna yaptığı şeklindeki ilginç gözlemini de dile getirmiştir.

Sonra da, çocuklara yönelik cinsel istismarın çok yaygın olduğu ve bu deneyimi geçirmiş herkesin histerik olmadığı biçimindeki, çocuklukta geçirilen cinsel travmanın rolüyle ilgili hipotezine yönelik olarak gündeme getirilebilecek ikinci muhtemel itiraza geçmiştir. Histerik olanların hepsinin böyle bir istismar yaşamış olduğu ortaya çıktığı sürece, çocuklukta cinsel istismara uğramış birçok kişinin histerik olmamasının kendi hipotezine sarsıcı bir zarar getiremeyeceğini savunmakta ve bu durumu çiçek hastalığıyla örneklemektedir: Çiçek hastalığına yakalanmış biriyle temasta olan herkes bu hastalığa yakalanmaz, ama hastalığın bulaşarak yayılması, bilinen tek ortaya çıkış nedenidir. Freud ayrıca, çocuklukta cinsel travmanın etiyolojik önemine ilişkin hipotezin, tümüyle histeriklerin çocukluklarında meydana gelişlerine bağlı olmadığını, cinsel istismar sahneleriyle histeri semptomları arasında “çağrışımsal ve mantıksal bağlar” bulunmasına bağlı olduğunu söylemektedir.

Sahneler Sahte Anılar Olabilir mi?

Freud, çocuklukta cinsel istismara ilişkin anıların, otoriter bir doktor ile itaatkâr bir hastanın birlikte yarattığı sahte anılar olduğu biçiminde, alternatif bir hipotez atılabileceğinin farkındaydı. Ve belagatle şunu sormuştu:

*Acaba doktor, bu tür sahneleri, bunların kendisine ait anılar olduğunu ileri sürerek uysal hastasına zorla kabul ettiriyor veya hasta doktora bilerek keşfettiği veya hayal ettiği ve gerçek zannettiği şeyler anlatıyor olamaz mı?*³¹

Freud bu görüşe karşı birçok sav öne sürmüştür. Önce, hastaların analize gelmeden önce çocuklukta cinsel istismar anılarının bilinçli olarak farkında olmadıklarını, bu anıların ancak “tedavinin en etkili zorlaması”yla hatırlandığını belirtmiştir.³² Hastalar bu anıları hatırlarken, üzüntüyü, “vahşi duygular”ı ve utancı bir arada yaşamaktaydılar. Dahası, sahneleri inandırıcı biçimde tekrar canlandırdıktan sonra bile hâlâ gerçekliklerini inkâr etmeye çalışıyorlardı. Freud şöyle bir soru sormuştu:

*Hastalar kendilerinin keşfettiği bir şeyi yalanlamak için -artık hangi güdüyle yapıyorlarsa bunu-, neden beni bunların doğru olmadığına bu kadar ısrarla inandırmaya çalışsınlar ki?*³³

Freud, hastaları, bu sahneleri hayal etmeye bizzat kendisinin ikna ettiği ve telkinin etkisiyle bunları onlara kendi anıları gibi sunduğu şüphesini yalanlamanın çok daha zor olduğunu belirtmiş ve tabii böyle bir şeyi kabul edilemez bulmuştur:

*Bugüne kadar, herhangi bir hastanın diğer duygularıyla uyumlu olduğu izlenimi veren ve bulmayı ümit ettiğim tek bir sahneyi bile kabul ettirmeyi başarabilmiş değilim.*³⁴

Freud bu yazısında, hastaya bilinçdışı anılarını hatırlatmak için uygulanan yöntemlerden söz etmez. Anıların serbestçe açıklanmadığını, hastanın direncine karşın üretildiğini belirtmiştir. Ancak, Breuer’le birlikte yazdığı kitabın sadece kendisine ait bir bölümünde, yöntemini açıklamış, o zamanlar diğer histeri uzmanlarının yaptığı gibi önceleri hipnozla araştırma yaptığını yazmış, ama bunun her hastada başarılı olmadığına dikkat çekmiştir.

Daha sonra, hastalara semptomlarının ilk ortaya çıktığı zamanı hatırlamalarını ve o zamana yoğunlaşmalarını talep ettiği, ardından çağrışımları zamanda geriye doğru izlediği bir yöntem geliştirmiştir. Freud'un bu yöntemini, hastalara, alınlarına bastırdıklarında bir şeyler hatırlayacaklarını söyleme hilesi tamamlamaktaydı. Bu ve buna benzer birçok yolla Freud, hastalarının bilinçli istemlerini bir kenara bırakıp, beklenmedik fikirlerin, imgelerin ve anıların akıllarına gelmesini sağlamaya yardımcı olmaktaydı. Freud, ciddi patojenik anıların berrak bir biçimde ve kolayca ortaya çıkmalarının ender rastlanan bir durum olduğunu belirtmiştir. Bulunanlar, daha ziyade, bir çağrışım zincirindeki orta boyutlu bağlardı ve bu bağlar da genellikle kırık ve parçalı oluyordu.

*Bir analizin ileri aşamalarından önceki aşamalarına doğru baktığımızda, genellikle hastaya baskı yaparak elde ettiğimiz bütün o fikir ve sahnelerin nasıl bozuk biçimde ortaya çıktığını görür ve şaşarız.*³⁵

Freud'un *Histerinin Etiyolojisi*'ni yazdığı sıralarda kullandığı yöntem buydu. Bugün ise insanların, hipnotizma ve benzeri yöntemlere, gerçek anıları ortaya çıkarmak yerine daha çok masal uydurmak için başvurmaya eğilimli olduğu dikkate alındığında, böyle bir yöntem kuşkusuz artık önerilemez. Yine de Freud, kendi yöntemi ve mantığını oldukça berrak ve kapsamlı bir şekilde açıklamış; hastanın hatırlamaya karşı direnmesi (ki bu, histerinin *savunma* özelliğinin bir görünümüydü) ve doktorun görevinin bu direnci kırmak olduğuna ilişkin varsayımı üzerinde kapsamlı biçimde durmuştur.

Freud'un Yaklaşımının Günümüz Bakış Açısıyla Uyumluluğu

Histerinin Etiyolojisi harika bir metindir; zekâ dolu ve sarsıcıdır. Bu metni yazarken Freud, anıların yer değiştirici, yanlış yönlendirici, hain doğasını ve fantaziyle birleşip masal uydurma eğilimini henüz fark etmemişti. Yine de çocuklukta cinsel istismarın yaygın oluşu, bu istismarın son derece derin patolojik etkileri, istismar edilen kişinin kendisinin istismar eden kişi haline geldiği saldırganla özdeşleşme fenomeni konusundaki kavrayışlarıyla, bir yetişkin travmasının etkisini eskiden yaşanmış bir travmayı yeniden canlandırmasından aldığı fark edişiyile; bütün bunlarla Freud'un içgörülleri, yüz yıl sonra günümüzde bile bazı bakış açılarına hâlâ çok yakındır. Freud'un

genel fikirleri yirminci yüzyılın fikirleriyle pek bağdaşmasa da böyledir, çünkü çocuklara yönelik cinsel istismarın yaygın ve etkili oluşunun belirlenmesi ve travmanın etkilerinin kavranması ancak yakın zamanlarda gerçekleşmiştir.

Freud'un "Ayartma Kuramı"ndan Vazgeçışı

Freud, histerinin cinsel istismar etiyojisine ilişkin temel kuramından vazgeçtiyse de, çocuklukta cinsel travmanın yaygınlığı ve etkisi konusundaki düşüncesini tümüyle bırakmış değildir. Örneğin daha sonra, 1924'te *Histerinin Etiyolojisi*'ne eklediği ve hastanın direnmesine karşın cinsel istismar sahnelerini hatırlatma süreciyle ilgili açıklamasına koyduğu bir dipnotta şunu yazmıştır:

Bunların hepsi doğru; ama bunu yazdığım zamanlarda henüz gerçekliğe aşırı değer, fantaziye de az değer yüklediğim unutulmamalı.³⁶

Sonraki fikirlerini yine 1924 tarihinde, *Savunmanın Nöropsikozu Konusunda Ek Fikirler* başlıklı yazısına eklediği dipnotta ayrıntısıyla açıklamıştır:

Bu bölüme, ilk yazdığım zamandan beri sürekli onaylayıp düzelttiğim bir hata hâkim. O zamanlar hastalarımın çocukluk yıllarındaki fantazilerle gerçek anılarını birbirinden ayırt edebilecek durumda değildim. Bu nedenle, ayartmanın etiyojik etmenine, aslında sahip olmadığı bir önem ve evrensellik özelliği atfettim. Bu hata giderildiğinde,

Cinsellik Kuramı Üzerine Üç Deneme (1905) adlı çalışmamda tanımladığım, çocukların cinselliğinin kendiliğinden tezahürü konusunda belli bir fikir edinmek mümkün oldu. Yine de yukarıdaki metindeki her şeyi yok saymamalıyız. Ayartma belli etiyojik bir öneme sahiptir; hatta bugün bile bu psikolojik yorumların bazılarının geçerliliğini hâlâ koruduğunu düşünüyorum.³⁷

Bu, çok yerinde ve psikanalitik bilgiye sahip kişilerin çoğunluğunun katılabileceği bir yorumdur. Çocukların baştan çıkarılması veya cinsel istismarı, bazı psikolojik sorunların ortaya çıkışında rol oynar oynamasına

ama, temel ve evrensel etiyolojik bir öneme sahip değildir. Dahası, çocukluk dönemine ait fantazilerin gerçek anı zannedilmesi de mümkündür.

1914 yılında yayımlanan *Psikanalitik Hareketin Tarihi Üzerine* başlıklı bildirisinde de Freud, “bu genç bilim için neredeyse ölümcül etkileri olmuş olan” diye tanımladığı “hatalı fikri”ne tekrar atıfta bulunmuştur. Analizin, bugünkü semptomları geçmişteki şeylere doğru biçimde yönelttiğini, ama, özellikle o zamanlar çocuk cinselliği konusundaki kuramlarını henüz geliştirmede için, analiz sonucunda ortaya çıkan cinsel ayartma sahnelerini gerçek kabul ettiğini açıklamıştır. Freud, kendisini etiyoloji hipotezinden “imkânsızlığının ağırlığı altında ve kesin olarak soruşturulabilir durumlarla olan çelişkilerinin ışığında” vazgeçmek zorunda hissedince “çaresiz bir şaşkınlığa” düştüğünü ve “gerçekliğin katı zemini ortadan kalktığı” için “bütün çalışmasını seve seve bırakabileceği” ni de belirterek sözlerine devam edecektir.³⁸

Ümitsizlik duygusunun ardından ise, beklentileri yanlış çıktığına göre bunları tekrar gözden geçirip düzeltmesi gerektiğini anlamış ve bu, onu yeni bir kavrayışa götürmüştür.

*Histerik öznelerin semptomları kurgusal travmalara dayanıyorsa eğer, o zaman ortaya, onların bu tür sahneleri fantazilerinde yarattıkları ve bu psişik gerçekliğin pratik gerçeklikle birlikte dikkate alınması gerektiği sonucu çıkar.*³⁹

Böylece Freud çocuk cinselliği kuramına, Oedipus kompleksine ve fantazinin, psişik gerçekliğin ve kendini aldatmanın zihinsel hayattaki yaygın rolüne geçmiştir.

Bugün bazı yorumcular, Freud’un bu fikir değişikliği nedeniyle doğru konumlamayı bozduğunu ileri sürüyorlar.⁴⁰ Freud’un, önce hastalarını çocukluk dönemlerine ait sahte cinsel istismar sahneleri üretmeye zorladığını -ki bunları da zaten kendisinin uydurduğunu-, sonra hatasını fark edince, hastalarının cinsel sahneleri kendiliğinden anlattıklarını, böylece çocuk cinselliği ve Oedipus kompleksi fikrinin dogmasında kendisine kaynaklık ettiklerini öne sürdüğünü iddia ediyorlar.

Freud’un, çocukları cinsel açıdan istismar edenlerin başında ilk olarak dadıları, mürebbiyeleri, vb., saydığını, ama sonra, çoğu hastasının babaları

tarafından cinsel istismara uğradıklarını söylediklerini iddia ettiğini de ileri sürüyorlar; ki onlara göre Freud, böylece hastalarının anlattıkları ile çocuğun fantazisinde babasını veya annesini arzuladığı fikri üzerine kurulu olan Oedipus kompleksi arasında bir uyum zemini hazırlamış oluyordu.

Oysa bu iddialar asılsızdır. Hepsi de Freud'un günlük metinleri ve sonradan yazdığı dipnotlar üzerine kuruludur. Freud, ilk yazılarında babanın baştan çıkarıcılık rolünden, bu fikir okurlarına rahatsız edici (belki aynı şekilde kendisine de rahatsız edici) geleceği için söz etmediğini açıkça kabul ediyordu. Cinsel istismarın ne kadar önemli olduğu konusundaki fikrini değiştirmesi, sonraki klinik deneyim ve düşüncelerinin ışığında görüşlerini sürekli gözden geçirdiği daha geniş ve kapsamlı bir modelin bir parçası olarak görülebilirdi.

Histeriyle ilgili "ayartma kuramı"ndan vazgeçmesine rağmen, Freud bazı vakalarda çocuklukta cinsel istismarın patojenik rolüne zaman zaman değinmiştir. Örneğin *Musa ve Tektanrıcılık*'ta, genel olarak psikolojik travmaların etkilerinden söz etmekte ve lâf arasında şunları söylemektedir:

*Erken çocukluk döneminde cinsel istismarın öznesi olmuş bir kız, ilerideki cinsel hayatını sürekli benzer saldırıları tahrik edecek şekilde yönlendirebilir.*⁴¹

Freud, geç dönemlerde yazdığı başka bir bildirisinde (*Egonun Yarılması*, 1940) bir erkek çocuğun iğdiş edilme tehdidinin "gerçekliği"ne nasıl inanır hale gelebileceğini klinik bir örnek üzerinde açıklamaktadır. Üç yaşındaki bu çocuğun, "kadın genital organıyla kendisinden daha büyük bir kızın baştan çıkarması sonucunda tanıştığı"ni ve sonrasında "dur durak bilmeden eliyle mastürbasyon yaparak" "enerjik bakıcısının" onu iğdiş etme tehdidinde bulunarak "bu cinsel uyarı kurgusunun sürmesini sağladığı"ni anlatmaktadır.⁴²

Freud'un bu örneği vermesindeki amacı, çocuğun kadın genital organını ve penis yokluğunu görmesinin, iğdiş edilme tehdidiyle birleşince, çocuğun bu tehdidi gerçek olarak algılamasına neden olabileceğini tasvir etmektir. Ancak bugünün bakış açısıyla değerlendirildiğinde, bu örneğin tasvirinde çocuklukta cinsel istismar fikrinin son derece gelişigüzel işlenmesi ilginçtir.

Doğruluk ve Yanlışlık

Freud ortaya çıkarılmış anıları, doğrulukla yanlışlığı içerebilecek yapıda görmeye devam etmiş ve ayrışmayı engelleyen bu içkin gerilime aşağıdaki güçlü paragrafında değinmişti:

Analiz sayesinde günışığına çıkan çocukluk deneyimleri, kuşkuya yer bırakmayacak biçimde gerçekse, o zaman sağlam bir zeminde olduğumuzu hissederiz; ama bunlar sürekli yanlışlanır ve hastanın fantazilerinden çıkma uydurmalar oldukları anlaşılırsa, bu kaygan zeminden kaçıp, kurtuluşu başka yerde aramak gerekir. Bunların ikisi de doğru değildir: Analiz sırasında kurgulanan veya hatırlanan çocukluk deneyimleri, bazen kuşkuya yer bırakmayacak biçimde yanlış olabilir, ama aynı kesinlikte doğru da olabilir ve birçok durumda doğrulukla yanlışlık bir aradadır.⁴³

Cinsel İstismar “Yeterince Yaygın”dır

Freud, çocukluktaki cinsel istismarın önemine, görüşlerini özetlediği son metinlerinden birinde de işaret etmiştir: *Psikanaliz Üzerine Bir Taslak* (1940). Burada, evrensel olmasa da “yeterince yaygın” olan belli deneyimlerin etkilerinden söz etmektedir. Bu deneyimler şöyle sayılmıştır:

*Çocukların yetişkinler tarafından cinsel istismara uğratılması, çocukların kendilerinden biraz daha büyük başka çocuklarca (ağabey veya ablalar tarafından) baştan çıkarılmaları ve hiç aklımıza gelmeyecek bir şey, çocukların cinsel izlenimlerle ilgilenebileceklerini veya bunları anlayabileceklerini veya bunları ileride hatırlayabileceklerini hiç düşünmediğimiz bir yaşta büyüklerinin (anne babalarının) birbirlerine karşı gösterdikleri cinsel davranışları ilk elden görmekten veya duymaktan dolayı derinden tahrik olmaları.*⁴⁴

Freud bu deneyimlerin şu etkileri yaptığını belirtmektedir:

*...çocuğun hassasiyetini arttırır ve kendi cinsel itkilerini, sonradan dışına çıkamayacakları belli kanallara doğru yönelmeye zorlar.*⁴⁵

Freud’a göre, travmatik cinsel aşırı uyarımların böyle erken dönemlerdeki izlenimleri, kişiye anı biçiminde yeniden dönme tehdidinde bulunması durumunda bastırılmakta, böylece “egonun cinsel işlevi denetlemesini imkânsız hale getirecek olan nevrotik zorlama” ortaya çıkmamakta, bunun

sonucu da kendisini ya cinsel ketleme ya da cinsel sapkınlık şeklinde göstermektedir.

Freud çocukluktaki cinsel travmayla ilgili bu düşüncelerine, kendini daha fazla adadığı Oedipus kompleksi konusuna girerken kısaca ve söz arasında değinmektedir. Ancak bu düşüncelerinin son yazdığı metinlerde yer alması, Masson'un (1984) eleştirilerine rağmen, Freud'un bazı vakalarda cinsel istismarın gerçekliği ve dehşet verici gelişimlerinin meydana getirdiği sonuçlar konusunda şaşmaz bir görüşe sahip olduğuna işaret etmektedir.

Freud'un Bellekle İlgili Görüşü

Bir aralar Freud'un, bir kişinin hayatındaki bütün olayların sürekli çalışan bir video kasedi gibi net biçimde zihninin bir yerine kaydedildiği, bu olaylara anıların baskıdan kurtarılması halinde ulaşılabileceği görüşünü savunduğu ileri sürülmüştür. Peki, Freud'un böyle düşündüğüne ilişkin herhangi bir kanıt mevcut mudur?

Rüyalardaki Anılar

Freud en ünlü kitabı *Rüyaların Yorumu*'nda (1900'de yayımlanmıştır, ama çoğu bölümünün 1896'da yazıldığı bilinir,) rüyaların anıları tasvir ediş biçimleri üzerinde durmaktadır:

*İnanıyorum ki, rüyalarla ilgilenen hiç kimse, bir rüyanın uyanık haldeki öznenin sahip olduğunu bilmediği bilgi ve anıların kanıtlarını vermesinin yaygın bir durum olduğunu keşfetmekte zorluk çekmez.*⁴⁶

Buna birçok örnek vermektedir. Freud, rüyalarından birinde eski kasabasında doktor olduğunu bildiği (rüyasında) bir adamı görür; adamın suratı belirsizdir, ama ortaokuldaki öğretmenlerinden birine benzettir. Annesini biraz sorguya çekince, çocukluğunda böyle bir doktorun var olduğunu ve adamın tek gözlü olduğunu öğrenir; söz konusu öğretmeni de tek gözlüdür, bu da rüyanın bu iki adam arasında kurduğu bağıdır. Freud bu doktoru otuz sekiz yıldan beri hiç görmemiştir ve onun hakkında hiçbir bilinçli anısı yoktur.

Ancak, demiştir Freud, anılardan çeşitli parçalar alıp da daha önce kaydedilmiş bütün deneyimlerin aslında ilksel olarak hatırlanabileceği izlenimi söz konusu olsa da, rüyalarda genellikle sadece reproduksiyonlardan

parçalar görülür ve bir deneyimle başka bir deneyimin ayrıntıları dış gerçekliği yadsıyacak şekilde birbirinin içine karıştırılır.

Burada Freud'un rüyalarla ilgili gözlemlerinden önemli bir noktaya varılmaktadır. İnsan hayatı boyunca yaşanan her türlü deneyimin izlenimleri bir şekilde beynin içinde depolanıyor ve rüyalarda kullanılıyor olabilir, ama bu, bu anıların bilinçli, tutarlı ve doğru biçimde tekrar ortaya çıkarılmasının mümkün olacağı anlamına gelmez. Aslında rüyalar eskiden yaşananları yeniden üretmez, sadece parazit yapar. Freud'a göre rüyalar, arzunun yerine getirilmesi isteğinin örtük ifadeleridir;

iç çatışmadan kaynaklanan çarpıtmalardır; "bir çeşit iç sahtekârlıklardır."⁴⁷

Rüyalar, gerçekliği dışarıda bırakmanın, farklı deneyim ve izlenimlerden ayırt etmeksizin her türlü parçayı almanın bir biçimiye, o zaman tarihsel gerçekliği bulgulamak için gidilen yollar olarak görülemezler.

Freud anıların, özellikle de uzak geçmişe ait olayların, rüyalar şeklinde nasıl yeniden kurulabileceğini gösterdiğinde bu durumun çarpıcı yansımaları iyice belirginleşmektedir. Freud bu konuyu, 1899'da yayımlanan, ama muhtemelen *Rüyaların Yorumu*'ndan sonra yazılmış olan *Perde Anıları*'nda incelemişti.

Perde Anıları

Freud bu metnine, en eski yıllarımıza ait izlenimlere "zihnimizin derinliklerinde yok edilmesi imkânsız izler"⁴⁸ bıraksalar da, bilinçli anılarımızda doğrudan ulaşamayacağımızı belirterek başlamıştır. Daha sonra, ancak altı, yedi, hatta daha geç bir yaşımızda hayatımızı birbirine bağlı olaylar dizisi olarak hatırlayabilecek duruma geldiğimizi söylemektedir. "Perde anısı" kavramını -duygusal açıdan önemsiz olan, ama çağrışımsal bir bağ kurabilecek daha can sıkıcı bir anının yerine geçen anı kavramını- bunun için ortaya atmaktadır. Böyle bir anı, Freud'un rüyalarla ilgili incelemelerinde rastladığı yer değiştirme mekanizması tarafından, kısmen belirlenmiş olmaktadır.

Freud buna ilişkin olarak, otuz sekiz yaşındaki bir adamın anlattığı (ve genellikle otobiyografik olarak kabul edilen) bir anıyı örnek vermiştir. Anlatıcı, dikdörtgen, meyilli, yeşil ve sık bir çayır görmüştür. Sarı çiçekler vardır, hindibalar. Çayırın bir ucunda bir kulübe vardır; kulübenin önünde iki

kadın, bir dadı ve bir köylü kadın lâflamaktadır. Üç çocuk çimenlerin üzerinde oyun oynamaktadır. Bu çocuklardan biri anlatıcıdır, iki veya üç yaşındadır, çocuklardan bir diğeri ondan bir yaş büyük kuzeni, diğeri de anlatıcıyla aynı yaştaki kuzinidir. Çocuklar sarı çiçekleri toplayıp demet haline getirmektedirler, ama kızın demeti içlerindeki en güzelidir. İki erkek çocuk, kızın üstüne çullanıp çiçekleri kaparlar. Kız ağlayarak koşmaya başlar ve köylü kadın ona koca bir dilim ekmek verir. Anlatıcıyla kuzeni çiçekleri atar ve kulübeye doğru koşarlar, onlar da ekmek isterler. Köylü kadın uzun bir bıçakla ekmeği keser ve ikisine de birer dilim verir. Ekmeğin tadı nefistir.

Anının anlatımının rüyaya benzer bir hali vardır, Freud da bu yüzden rüya yorumunda kullandığı ilkeleri kullanmış, çeşitli ayrıntıların çağrışımlarını araştırmış ve nihayet “anı”yı bastırılmış arzu ve fantaziler bağlamında açıklamıştır. Anıya ilişkin araştırması uzundur. Ancak bunun anlamı, anlatıcı on yedi yaşındayken âşık olduğu kızın canlı sarı renkli elbisesini hatırlayıp da çiçeklerin sarılığıyla bağ kurulmasını sağlayınca hemen ortaya çıkar. Ailesi zengin olan bu kız, taşrada yaşıyormuş.

Önceleri anlatıcının yaşadığı ev de aynı bölgede, güzel bir ormanın yanındaymış, ama babasının işi bozulunca orayı terk edip şehirde yarı yoksul bir hayat sürmeye başlamışlar. Sarı elbiseli kızla on yedi yaşında karşılaşmasından üç yıl sonra amcasını ziyarete gitmiş ve anısında yer alan o iki çocukla karşılaşmış. Babasıyla amcası onun yaptığı karışık işleri bırakıp daha somut bir işe girmesi, kuziniyle (sarı çiçekli kız) evlenmesi ve amcasının yaşadığı bölgeye yerleşmesini içeren bir planda anlaşmışlar. Anlatıcı bu planı kabul etmeyip aklındaki işlerin peşine düşmeyi yeğlemiştir.

Freud bu anıyı şu şekilde yorumlamıştır: Anlatıcı, babasıyla amcasının tasarladığı plana uymuş olsaydı nasıl rahat bir hayat sürebileceğini hayal etmiş, ama hayalinde (babasıyla amcasının kararlaştırdığı gibi) kuziniyle evleneceği yerde sarı elbiseli kızla evlenmişti. Bu harika hayat o nefis ekmekle temsil ediliyordu. Kızın elinden çiçekleri almak onun “çiçeğini koklamak,” yani bekâretini bozmak anlamına geliyordu; kızla gerçekteki karşılaşmasında takındığı utangaç tavrıyla tezat oluşturacak bir hareketti bu. Çiçekleri atmak, pratik olmayan fikirlerinden kurtulup babasının sunduğu “yağlı ekmecli” işin peşinden gitme biçimindeki bir isteği dile getirmekteydi. Bu arzu fantazisi anısı, anlatıcının çok çalıştığı ve “ekmeğini kazanmak” için kıyasıya mücadele verdiği bir dönemde ortaya çıkmıştı.

Bu yoruma karşılık anlatıcı şunları söylemiştir:

Öyle görünüyor ki, hayatımın daha rahat nasıl olabileceği konusundaki iki fantazi serisini birleştirmişim; yani "sarı" ve "köy ekmeği"nin geçtiği fantaziyle, çiçekleri ve olayla ilgili gerçek kişileri bir kenara attığım diğer fantaziyi.

Freud da ona şu cevabı vermiştir:

Evet. İki fantaziyi birbirine yansıtmiş ve onlardan bir çocukluk anısı yaratmışsınız... İnsanların bu tür şeyleri bilinçsizce, neredeyse kurgusal bir yapıt gibi, çok sık oluşturduğu konusunda sizi temin ederim.⁴⁹

Böylece Freud bu anının, anlatıcının şimdiki hayatında yaşadığı zorlukların yönlendirmesiyle bir arzu fantazisi biçiminde *inşa edildiği* ve tıpkı rüyalarda olduğu gibi metafor ve cinastan yararlanarak farklı kaynaklardan parçaları bir araya getirip yoğunlaştırdığı tezini ileri sürmüştür. Buradan sadece görünür anıların yanıltıcı ve temelde rüya benzeri oldukları değil, [aynı zamanda] bugün yaşanan zorluklara karşılık olacak şekilde yaratılmış olabilecekleri de ima edilmektedir.

Freud bu metninde, çocukluk dönemine ilişkin anıların hangilerinin perde anısı, hangisinin başka türden anılar olduğunun açık olmayabileceğini belirtmiş ve sonra, aşağıdaki hayret verici açıklamaları yapmıştır:

Çocukluğumuza ilişkin herhangi bir anımızın olup olmadığı da sorgulanabilir: Belki de elimizdeki tek şey çocukluğumuza yönelik anılardır. Çocukluk anılarımız bize eski yıllarımızı oldukları gibi değil, anıların canlandığı sonraki dönemlerde göründükleri gibi sunarlar. Bu anıların canlanma dönemlerinde, çocukluk anıları, insanların ağız alışkanlığıyla söyledikleri gibi ortaya çıkmamışlardır; o zamanlar daha yeni biçimlenmişlerdir. Tarihsel doğrulukla ilgili olmayan birçok güdü, anıların seçiminde olduğu kadar onların biçimlenmesinde de rol oynar.⁵⁰

Bu nedenle Freud, çocukluk anılarının göründükleri gibi olmayabileceklerini, yani hatırlamanın öznel anlamının anının tümüyle doğru olduğu anlamına gelmediğini ileri sürmüştür. Anılar, demiştir Freud, rüyalar

veya kurgusal yapıtlar gibidir; psiko-dinamik çatışmalardan inşa edilir, arzunun yerine getirilmesine ve kendini kandırmaya hizmet ederler. Hakikat veya gerçekliğine bakmaksızın farklı kaynaklardan parçaları bir araya getirirler. Çocukluğa ilişkin doğru anılar elde edilemez. Bugün hatırladığımız anılar, sonradan oluşturulmuş uydurma sahneler olabilir.

Freud'un Psikanalizde Yeniden Kurma Konusundaki Görüşleri

Freud'un, analistin muayene odasında serbest çağrışım ve davranışlardan elde ettiği bulgular doğrultusunda, hastanın ilk gelişimiyle ilgili bir resim oluşturmasına yardımcı olan yeniden kurma süreci konusundaki görüşleri, bellekte insanın başından geçen ilk olayların video benzeri temsillerinin yer aldığı, doğru yöntem uygulandığında bu olayların her zaman bilinçli biçimde hatırlanabileceği yönlü varsayımına zemin oluşturan kaynaklardan biri olabilir. Örneğin, *Analizde Yapı Oluşturma* (1937) başlıklı tebliğinde, o bilinen arkeoloji metaforunu tanıtmakta; analistle arkeologun ikisinin de özgün yapının görüntüsünü eldeki ipuçlarını değerlendirerek yeniden oluşturmaya çalıştığını söylemektedir. Ancak, diye de eklemiştir Freud, psikanalist daha uygun şartlarda çalışır, çünkü arkeologun uğraştığı kaybolmuş veya parçalanmış nesnelere aksine, analistin “fiziksel nesnesi” parçalanmamış haldedir:

*Bütün gerekli unsurlar muhafaza edilmiştir; tümüyle unutulmuş gibi görünen şeyler bile öznenin ulaşmasını imkânsızlaştıracak şekilde, neredeyse baştan aşağı gömülü halde bir yerlerde dururlar.*⁵¹

Bu sözler ilk başta insanın, Freud'un, psikanalistin bir olayın anısı, cinsel istismardan kaynaklanan bir travma gibi gömülü bir “fiziksel nesne”yi araştırdığını kastettiğini düşünmesine yol açabilir. Ancak Freud, bir hastanın çocukluğunun ilk yıllarına ilişkin unuttuğu bir parçanın yapısının yeniden oluşturulmasıyla ilgili olarak aşağıdaki örneği vermektedir:

*Filanca yaşınıza kadar kendinizi annenizin tek ve sınırsız sahibi gibi görüyorsunuz; sonra başka bir bebek dünyaya geliyor ve hayalleriniz yıkılıyor. Anneniz sizi ara sıra terk ediyor, tekrar görüldüğünde bile tümüyle sizinle ilgilenmiyor. Annenize karşı duygularınız yine karışıyor, babanız sizin gözünüzde yeni bir önem kazanıyor...*⁵²

Dolayısıyla Freud, burada doğrulanabilir dışsal bir olaydan -bir bebeğin gelişi- söz etse de, bu dışsal olay yeniden kurma sürecinin odağını oluşturmaz. “Fiziksel nesne” hastanın duygu, fantazi ve yanılsamalarından, özellikle de annenin tek sahibi olduğunu sanma yanılsamasından oluşan kompleks bir birleşimdir. Bu fiziksel nesne doğrudan gözlemlenemez; dışsal bir gözlemci tarafından asla incelenemez, ancak ve ancak geçmiş zihinsel hayatın artıklarının bugüne nasıl sızdığını araştırırken hasta ve analist tarafından beraberce değerlendirilebilir. Fiziksel nesnenin varlığı, hastanın muayene odasında kendini tanıtırken elde edilen ipuçlarıyla çıkarılır. Freud yeniden kurmanın dışsal olayları değil, içsel olayları, temel olarak içe bakış ve empati verilerini içerdiğini belirtmektedir.

Bastırma

Bastırma, Freud’un en önemli ve sahte anıyla ilgili tartışmalar sırasında başvurduğu en temel kavramlarından biri olmasına rağmen bu konuyu bilerek sona bıraktık, çünkü bastırma, aynı zamanda birçok açıdan en basit kavramlarından biridir de. Freud’un zihnin belli içeriklerinin, şekil değiştirmiş biçimde rüyalar, semptomlar, dil sürçmeleri, kazalar veya abartılı karakter özellikleri halinde tekrar ortaya çıkmak üzere bilincin dışında bırakılabileceği veya bilinçten atılabileceği şeklindeki gözlemi, “psikanalizin bütün yapısının üzerine kurulduğu temel taşı”dır.⁵³ Bu temel fikir muazzam bir açıklama gücüne sahiptir, ama son derece muğlak, gizemli veya karşı-sezgisel bir süreci de ima etmiyor mudur? Freud bu konuyu 1915 tarihli *Bastırma* başlıklı bildirisinde şöyle açıklamıştır:

*Bastırmanın özü, basitçe bir şeyi geri çevirmek ve onu uzakta, bilinçten uzakta tutmakta yatar...*⁵⁴

Zihinsel bir içerik, tanım gereği, bastırıldıktan sonra bilinçdışı haline gelse de, Freud’un açıklaması, bastırma sürecinin başlangıçta tümüyle bilinçdışı olmak zorunda olduğu ve tam anlamıyla başarıyla sonuçlandığı anlamını taşımaz. Bastırma süreci, kişinin kendisine acı veren bir şeyi kasten zihninden atma veya artık üzerinde durmama çabasıyla da başlayabilir. Bu tuhaf veya gizemli bir şey değildir. Bilişsel terapistler buna “bilişsel sakınma” adını verirler.

Bu nokta önemlidir, çünkü anı tartışmasına katılan bazı eleştirmenler, bir kişinin bir şeyi unutuşunun veya bilmeyişinin o şeyi bilmek istememeyi veya onun üzerinde düşünmemeyi seçmesinden başka bir şey olmadığını farzetmenin bir anlamı olmadığı için, belli bir durumda bastırmanın herhangi bir kanıtı olmadığı şeklindeki bir akıl yürütme döngüsünün içine girerler.⁵⁵

Freud “ilk bastırma” ile “tam bastırma” arasında daha ince ayrımlar varsaymış olsa da, bu bizi burada çok da ilgilendirmez. Freud bastırmada etkili olan bir güç kombinasyonu kurgulamıştır: Yukarıdan, bilincin dışlamasıyla (tam bastırma) ilksel olarak bastırılmış bir şeyin etkisiyle, aşağıdan bilinçdışının çekmesi biçimindeki bir güç bileşimidir bu. Ancak Freud, kendisini bu ayrımı yapmaya neyin ittiğini gösterecek herhangi bir klinik materyal sunmaz, ki bunun, elinizdeki kitabın yazarı için de hiçbir zaman klinik bir anlamı olmamıştır.

Neyin Bastırması?

Bastırılan şey nedir? Freud yazısına aşağıdaki şekilde başlar:

İçgüdüsel bir itkinin geçireceği değişimlerden birisi, onu işlemez hale getirmeyi amaçlayan dirençlerle karşılaşınca ortaya çıkar... itki “bastırma” durumuna geçer.⁵⁶

O halde Freud’un, 1915’te bastırma konusuyla anılar bağlamında değil, temel olarak itkiler bağlamında ilgilendiği açıktır. Sırf bir itkiden, sürekli kendini ifade etmek için zorlayan bir itkiden dışsal bir kaçış söz konusu olmadığı için bastırma zorunludur ve sürdürülmelidir. Ancak bir kez bastırıldıktan, böylece bilinçli etkisi kaybolduktan sonra, itki daha az karışarak gelişir.

Adeta karanlıkta çoğalır ve aşırı ifade biçimlerine bürünür...⁵⁷

Bastırılmış olanın türevleri, ilksel olarak bastırılmış olandan yeterince uzaklaşınca, tekrar bilince sızar, semptomlar, rüyalar, serbest çağrışımlar ve “günlük hayatın psikopatolojisi”nin bütün o sayısız biçimleri halinde ifade imkânı bulur. Freud’un kuramı özetle böyledir.

Sonuç: Freud’un Anı ve İstismarla İlgili Düşünceleri

Freud, psikodinamik çatışmanın -zihin içindeki duygusal güçler arasındaki ihtilafın-, kabul edilemez bir fikri veya itkiyi hem gizleme hem de ifade etme işlevi gören nevrotik (histerik) semptomlara dönüşebileceğini keşfetmiştir. Bu tür çatışmaların şu veya bu biçimde cinselliği içerdiğini bulgulamış ve bir yıl gibi kısa bir süre boyunca histerinin, sonuçta çocuklukta yaşanmış ve bastırılmış (unutulmuş) cinsel istismar deneyimlerine dayandığına inanmıştır. O zamanlar kullandığı “analiz” yöntemleri, hastaları çağrışım zincirlerini izlemeye ikna etmek için oldukça zorlayıcı çabalardan oluşmaktaydı. Freud analiz çalışmasını hastanın direnişine rağmen sürdürmesi gerektiğine inanıyordu. Bugün olsa bu yöntem, uydurma imgelere katkıda bulunan hatalı yöntemlerden biri sayılırdı.

Freud bunun farkında olmayan biri değildi, çünkü daha önceki yazılarında bu ihtimallerden sık sık söz etmişti. Ancak çok geçmeden, ıstırap dolu bir iç mücadeleden sonra, yanlış yaptığını anlamıştır, çünkü bastırmadan kurtardığını düşündüğü görünür anıların hepsinin doğru olması imkânsızdır. Sonra da dikkatini “ruhsal gerçeklikle, içgüdülerin, arzuların ve fantazilerin iç dünyasına çevirmiştir. “Ayardırma kuramı”ndan vazgeçtikten kısa bir süre sonra, zihnin sürekli iş başında olan kendini aldatma kapasitesine nasıl doğallıkla sahip olduğunu açıklayan rüyalarla ilgili kitabını yazmaya başlar. Aynı zamanda, çocukluk anılarının gerçek anılar değil, uzak geçmişe geri-gözlem biçiminde atıfta bulunan yapıntılar olabileceğini ileri sürdüğü “perde anıları”yla ilgili yazısını da kaleme almıştır. Bu yazısında, anıların rüyalar veya kurgusal yapıtlara benzeyebileceğini ve öznel hatırlama deneyiminin bir anının doğruluğu konusunda bir garanti oluşturmadığını göstermiştir.

Bilinçli amaç ve bilgi yanılısamalarını daha da irdeleyerek, günlük hayatın psikopatolojisiyle, bilinçdışı arzu ve düşüncelerin dil sürçmesi, hatalar, kazalar, unutkanlıklar, vb. yoluyla örtülü biçimde dışavurulmasıyla ilgili yazmıştır. En sağlam ve şevkle kucaklanan inançların bile (dinsel inançlar gibi) çocukluk dönemine ait bilinçdışı ve bastırılmış temellere dayanabileceğini göstermiştir. Bir zamanlar bu yazıyı yazarken hissettiği şaşkınlığı belirtmek için ifade ettiği gibi: “Gerçekliğin sağlam zemini kayıp gitmişti.”⁵⁸

Freud, bilinçli zihnin sahip olmadığı bilgi ve anıların belli biçimde bilinçdışında depolandığına dair çeşitli (örneğin rüyalarda) kanıtlar bulmuştur. Ne var ki aynı zamanda, deneyimlere ilişkin anıların, özellikle

uzun yıllar öncesine ait olanların, her türlü çarpıtmaya nasıl maruz kaldığını, farklı kaynaklara ait unsurları nasıl bir araya getirip karıştırdıklarını ve tutarlı ve doğru biçimde çok ender olarak bilinçli hatırlandığını da vurgulamıştır, ki bu da son derece önemlidir.

Bu şekilde, Freud'un çocuklukta cinsel istismarın etkisiyle ilgili anlayışı olduğu kadar bellekle ilgili görüşleri de bugünün bakış açısıyla ahenk içinde görünür. Ancak, görünür düzeydeki kesinlik ve gerçekliklerimizin ardındaki bataklıklara çektiği dikkatlerle, Freud'un "ortaya çıkarılmış anı modası"ndan ziyade postmodernizmin babası olarak kabul edilmesi daha doğru olur.

On dokuzuncu yüzyılda Viyanalı bir nörologun psikanaliz -zihnin kendini kandırma yeteneği- hakkında yazılar yazmasının ardından yüz elli yıldan fazla bir zaman geçmiştir. Ama işte, bu adam, yirmi birinci yüzyılın arifesinde zihnimizi meşgul etmeye hâlâ devam ediyor.

Freud'dan Bu Yana Psikanaliz

Freud 1939'da Londra'da öldü. O zamandan beri psikanaliz, canlı bir entelektüel, klinik ve bilimsel tartışma ve araştırma alanı olma özelliğini koruyor. Birçok araştırma alanı, bu analistin anlayışını zenginleştirdi; örneğin, erken bağlanma ve onun yıkıcı etkileri konusundaki araştırmalarda böyle oldu. Bugün Britanya'daki üniversitelerde psikanalitik çalışmalara eğilen birçok bölüm var. Psikanalistler yavaş yavaş, gerek bireyin zihnindeki, gerekse insanlar arasındaki daha kompleks ve incelikli duygu ve fantazi süreçlerini açıklayacak ve anlayacak bir duruma gelmişlerdir. Birkaç yıl haftada beş kez uygulanan tam psikanaliz, zaman tüketici ve pahalı olsa da, daha kısa süreli psikanaliz seansları da vardır (örneğin psikanalitik psikoterapi) ve bunlar oldukça yaygındır. Britanya'daki Tavistock Kliniği, psikanaliz ve psikanalizin Ulusal Sağlık Hizmeti olarak uygulanması konusunda yapılan klinik araştırmalarda yıllarca başı çekmiştir. Psikanalitik sonuçla ilgili araştırmalar komplekstir, ama Uluslararası Psikanaliz Derneği'nin dünya genelinde kırk yedi çalışmayla ilgili yaptığı araştırma birçok vakada iyi sonuçlar alındığını göstermektedir.⁵⁹

Psikanaliz eğitimi uzun bir dönemi kapsar ve otuzlu yaşların sonlarına gelinene kadar kimse uygulamada ehil sayılmaz. Öğrenci adayları tıp, klinik psikoloji, sosyal danışmanlık, antropoloji gibi, insanları inceleme ve insanlara yardım etmeyle ilgili diğer mesleklerden gelen farklı arkaplana sahip

kişilerdir. Britanya’da psikanalistler Psikanaliz Enstitüsü’nde eğitilirler. Onun muadili olan Londra Psikanaliz Kliniği ise düşük ücretli psikanaliz hizmeti verir.⁶⁰

Ayrıca psikanalitik psikoterapi alanında başka tür eğitimler de verilmektedir. Bu konuda eğitim veren kuruluşların adları İngiliz Psikanalistler Konfederasyonu’nda bulunabilir.

ABD’de de birçok büyük şehirde psikanaliz enstitüleri bulunabilir.

Bugün Psikanalizde Neler Oluyor?

Dünya genelinde, psikanalistlerde tarz ve kuram nüansları arasında birçok çeşitlilik bulunsa da, hasta adayını her yerde şunlarla karşılaşmayı bekleyebilir: Kanepeye (koltuk da olabilir) uzanabilecektir, analist ise arkasında oturacaktır. Hastadan aklına gelen her şeyi söylemesi istenecek, analist de onu rahatsız etmeyen bir dikkatle dinleyecektir. Analist, hastanın serbest çağrışımlı söyleminde gömülü olan duygusal çatışma modellerinin farkına vardıkça, bunları, hastasına deneysel *yorumlar* veya hipotezler şeklinde formüle edebilecektir. Hastanın analistle ilişkilerinde ortaya çıkan duygusal çatışmalar ayrı bir öneme sahip olarak değerlendirilebilecektir. Analitik duruş analistin tercihinin bırakılacaktır; benliğin ve deneyimlerin yönlerinin hastayı telaşla sonuca doğru koşturmayacak şekilde araştırılmasına izin veren bir seans ortamının yaratılması en ideal olanıdır. Ünlü İngiliz psikanalist Wilfred Bion bu ortamı Keats’in Olumsuz Yetenek fikrine benzetmiştir:

*...yani, kişinin gerçeğe ve mantıklı olana ulaşacağım diye kendini sıkmadan, belirsizliklerin, gizemli, şüpheli durumların içinde rahatça bulunabilmesi hali.*⁶¹

Sahte Anılarla İlgili Bir Uyarı

Belleği güvenilir biçimde arttıracak bilinen hiçbir yöntem yoktur. Bunu yapmaya çalışmak masal uydurmaya veya sahte anılara yol açabilir. Hipnoz ve benzeri yöntemler “bastırılmış anılar”ı açığa çıkarmada kullanılmamalıdır. Nesnel bir doğrulama olmadan toparlanmış bir anının -yani, tamamen unutulmuş ve sonradan hatırlanmış bir deneyimin- doğru mu, yoksa bir hayal ürünü mü olduğunu belirlemek mümkün olmayabilir.

Notlar

- 1) E. Loftus ve K. Ketcham, *The Myth of Repressed Memory: False Memories and Allegations of Sexual Abuse*, St. Martin's Press, 1994.
- 2) K. Pope, "Memory, abuse and science: Questioning claims about the false memory syndrome epidemic", *American Psychologist*, Eylül, 1996, s. 957-994.
- 3) D. Brown, A.W. Schefflin ve D.C. Hammond, *Memory, Trauma Treatment and the Law*, New York: Norton, 1998, s. 1-2.
- 4) P. Mollon, *Remembering Trauma: A Psychotherapist's Guide to Memory and Illusion*, Chichester: Wiley, 1998.
- 5) R. Ofshe ve E. Watters, *Making Monsters: False Memories, Psychotherapy and Sexual Hysteria*, London: Andre Deutsch, 1995, s. 294.
- 6) F. Crews, *The Memory Wars: Freud's Legacy in Dispute*, Londra: Granta, 1997, s. 9.
- 7) J. Breuer ve S. Freud, *Studies on Hysteria, Standard Edition of the Complete Psychological Works of Sigmund Freud II*, Londra: Hogarth Press, 1893-1895.
- 8) D. Schacter, *Searching for Memory*, New York: Basic Books, 1996, s. 274.
- 9) J. Breuer ve S. Freud, *Studies on Hysteria*, s. 117.
- 10) S. Freud, *Further Remarks on the Neuropsychoses of Defence, Standard Edition of the Complete Psychological Works of Sigmund Freud III*, Londra: Hogarth Press, 1896a, s. 162.
- 11) *A.g.e.*, s. 163.
- 12) *A.g.e.*, s. 164.
- 13) *A.g.e.*, s. 166.

- 14) S. Freud, *Project for a Scientific Psychology, Standard Edition of the Complete Psychological Works of Sigmund Freud I*, Londra: Hogarth Press, 1895, s. 354.
- 15) S. Freud, *Further Remarks on the Neuropsychoses of Defence*.
- 16) *A.g.e.*, s. 172.
- 17) *A.g.e.*, s. 178.
- 18) *A.g.e.*, s. 183.
- 19) *A.g.e.*, s. 164.
- 20) S. Freud, *The Aetiology of Hysteria, Standard Edition of the Complete Psychological Works of Sigmund Freud III*, Londra: Hogarth Press, 1896b, s. 212.
- 21) *A.g.e.*, s. 193.
- 22) *A.g.e.*, s. 199.
- 23) *A.g.e.*, s. 202-203.
- 24) *A.g.e.*, s. 214.
- 25) *A.g.e.*, s. 215.
- 26) *A.g.e.*, s. 220.
- 27) *A.g.e.*, s. 220.
- 28) *A.g.e.*, s. 205.
- 29) *A.g.e.*, s. 208.
- 30) *A.g.e.*, s. 208.
- 31) *A.g.e.*, s. 204.
- 32) *A.g.e.*, s. 204.
- 33) *A.g.e.*, s. 204.
- 34) *A.g.e.*, s. 208.

- 35) J. Breuer ve S. Freud, *Studies on Hysteria, Standard Edition of the Complete Psychological Works of Sigmund Freud II*, Londra: Hogarth Press, 1893-1895, s. 281.
- 36) S. Freud, *The Aetiology of Hysteria*, s. 204.
- 37) S. Freud, *Further Remarks on the Neuropsychoses of Defence*, s. 168.
- 38) S. Freud, *On the History of the Psycho-Analytical Movement, Standard Edition of the Complete Psychological Works of Sigmund Freud XIV*, Londra: Hogarth Press, 1914, s. 17.
- 39) *A.g.e.*, s. 17.
- 40) F. Crews, *The Memory Wars: Freud's Legacy in Dispute*, Londra: Granta, 1997; A. Esterson, *Seductive Mirage: An Exploration of the Work of Sigmund Freud*, New York: Open Court, 1993.
- 41) S. Freud, *Moses and Monotheism, Standard Edition of the Complete Psychological Works of Sigmund Freud XXIII*, Londra: Hogarth Press, 1939, s. 75-76.
- 42) S. Freud, *An Outline of Psycho-Analysis, Standard Edition of the Complete Psychological Works of Sigmund Freud XXIII*, Londra: Hogarth Press, 1940, s. TIE.
- 43) S. Freud, *Introductory Lectures on Psycho-Analysis, Standard Edition of the Complete Psychological Works of Sigmund Freud XVI*, Londra: Hogarth Press, 1917, s. 367.
- 44) S. Freud, *An Outline of Psycho-Analysis*, s. 187.
- 45) *A.g.e.*, s. 187.
- 46) S. Freud, *The Interpretation of Dreams, Standard Edition of the Complete Psychological Works of Sigmund Freud IV*, Londra: Hogarth Press, 1900, s. 14.
- 47) S. Freud, *On the History of the Psycho-Analytical Movement*, s. 20.
- 48) S. Freud, *Screen Memories, Standard Edition of the Complete Psychological Works of Sigmund Freud III*, Londra: Hogarth Press, 1899, s. 303.
- 49) *A.g.e.*, s. 315.
- 50) *A.g.e.*, s. 322.
- 51) S. Freud, *Constructions in Analysis, Standard Edition of the Complete Psychological Works of Sigmund Freud XXIII*, Londra: Hogarth Press, 1937, s. 260.
- 52) *A.g.e.*, s. 262.

- 53) S. Freud, *On the History of the Psycho-Analytical Movement*, s. 16.
- 54) S. Freud, *Repression, Standard Edition of the Complete Psychological Works of Sigmund Freud XIV*, Londra: Hogarth Press, 1915, s. 147.
- 55) H. Pope ve J. Hudson, "Can memories of childhood sexual abuse be repressed?", *Psychological Medicine* (25), 1995, s. 121-126.
- 56) S. Freud, *Repression*, s. 146.
- 57) *A.g.e.*, s. 149.
- 58) S. Freud, *On the History of the Psycho-Analytical Movement*, s. 17.
- 59) International Psychoanalytic Association, *An Open Door Review of Outcomes Studies in Psychoanalysis*, Londra: IPA, 1999.
- 60) Şu web sitesini ziyaret ederek başka bilgilere ulaşabilirsiniz: <http://psychoanalysis.org.uk>
- 61) W.R. Bion, *Attention and Interpretation*, Londra: Tavistock, 1970, s. 125; yeniden basım: Karnac, Londra, 1984.

KAYNAKÇA

Bion W. R., *Attention and Interpretation*, Londra: Tavistock, 1970; yeniden basım: Karnac, Londra, 1984.

Breuer J. Breuer ve Freud S., *Studies on Hysteria, Standard Edition of the Complete Psychological Works of Sigmund Freud II*, Londra: Hogarth Press, 1893-1895.

Brown D., Schefflin A.W. ve Hammond D.C., *Memory, Trauma Treatment and the Law*, New York: Norton, 1998.

Crews F., *The Memory Wars: Freud's Legacy in Dispute*, Londra: Granta, 1997.

Esterson, A., *Seductive Mirage: And Exploration of the Work of Sigmund Freud*, New York: Open Court, 1993.

Freud, S., *Project for a Scientific Psychology*, Standard Edition of the Complete Psychological Works of Sigmund Freud I, Londra: Hogarth Press, 1895.

Freud, S., *Further Remarks on the Neuropsychoses of Defence*, Standard Edition of the Complete Psychological Works of Sigmund Freud III, Londra: Hogarth Press, 1896b.

Freud, S., *The Aetiology of Hysteria*, Standard Edition of the Complete Psychological Works of Sigmund Freud III, Londra: Hogarth Press, 1896b.

Freud, S., *Screen Memories*, Standard Edition of the Complete Psychological Works of Sigmund Freud III, Londra: Hogarth Press, 1899.

Freud, S., *The Interpretation of Dreams*, Standard Edition of the Complete Psychological Works of Sigmund Freud IV, Londra: Hogarth Press, 1900.

Freud, S., On the History of the Psycho-Analytical Movement, Standard Edition of the Complete Psychological Works of Sigmund Freud XIV, Londra: Hogarth Press, 1914.

Freud, S., Repression, Standard Edition of the Complete Psychological Works of Sigmund Freud XIV, Londra: Hogarth Press, 1915.

Freud, S., Introductory Lectures on Psycho-Analysis, Standard Edition of the Complete Psychological Works of Sigmund Freud XVI, Londra: Hogarth Press, 1917.

Freud, S., Constructions in Analysis, Standard Edition of the Complete Psychological Works of Sigmund Freud XXIII, Londra: Hogarth Press, 1917.

Freud, S., Moses and Monotheism, Standard Edition of the Complete Psychological Works of Sigmund Freud XXIII, Londra, Hogarth Press, 1939.

Freud, S., An Outline of Psycho-Analysis, Standard Edition of the Complete Psychological Works of Sigmund Freud XXIII, Londra: Hogarth Press, 1940.

Freyd, J. J., Betrayal Trauma: The Logic of Forgetting Childhood Abuse, Cambridge MA: Harvard University Press, 1996.

International Psychoanalytic Association, An Open Door Review of Outcomes Studies in Psychoanalysis, Londra: IPA, 1999.

Loftus, E. ve Ketcham, K., The Myth of Repressed Memory : False Memories and Allegations of Sexual Abuse, New York: St. Martin's Press, 1994.

Masson, J., Freud: The Assault on Truth, Londra: Faber and Faber, 1984.

Mollon, P., Remembering Trauma: A Psychotherapist's Guide to Memory and Illusion, Chichester: Wiley, 1998.

Ofshe, R. ve Watters, E., Making Monsters: False Memories, Psychotherapy and Sexual Hysteria, Londra: Andre Deutsch, 1995.

Pope, K., "Memory, abuse and science: Questioning claims about the false memory syndrome epidemic", American Psychologist, Eylul, 1996, s. 957-974.

Pope, H. ve Hudson, J., "Can memories of childhood sexual abuse be repressed?" *Psychological Medicine* (25), 1995.

Sandler, J. ve Fonagy, P. (der.), *Recovered Memories of Abuse: True or False?*, Londra: Karnac, 1996.

Schacter, D., *Searching for Memory*, New York: Basic Books, 1996.

Sinason, V. (der.), *Memory in Dispute*, Londra: Karnac, 1998.

Wakefield, H. ve Underwager, R., *Return of the Furies: An Investigation into Recovered Memory Therapy*, Chicago: Open Court, 1994.